



samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu  
Satakunta University of Applied Sciences

ANNA-SOFIA KOHO

# **Satakuntalaisten lastensuojelulaitosten käytäntöjä ja näkökulmia lasten hatkoilta paluuseen**

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA  
2023

## TIIVISTELMÄ

Koho, Anna-Sofia: Satakuntalaisten lastensuojelulaitosten käytäntöjä ja näkökulmia lasten hatkoilta paluuseen  
Opinnäytetyö, AMK  
Sosiaali-alan koulutusohjelma  
Joulukuu 2023  
Sivumäärä: 56

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää satakuntalaisten lastensuojelulaitosten käytäntöjä ja näkökulmia lasten hatkoilta paluuseen. Hatkaamisella tarkoitetaan tässä työssä, sitä kun huostaanotettu lapsi lähtee omin luvuin pois sijoitusyksiköstään tai ei palaa sinne sovittuna aikana. Tavoitteena oli, saada selville millaisia käytäntöjä laitoksilla on ja onko niissä yhteneväisyyksiä.

Opinnäytetyön teoriaosuus jakaantuu neljään osaan. Ensimmäisessä osassa on käsitelty lastensuojelua ja sen tehtävää sekä lastensuojelulakia keskittyen erityisesti lastensuojelulaitoksiin, lastensuojelulaitosten henkilöstöön sekä rajoitustoimenpiteisiin. Toisessa osassa on esitelty hatkaamista lastensuojelulain sekä tutkimustiedon näkökulmasta. Kolmannessa osassa on lyhyesti kuvattu lapsen kasvua ja kehitystä sekä siihen liittyviä riskitekijöitä. Viimeinen teoria osuudessa on käyty läpi tutkimusmenetelmiä.

Tein opinnäytetyön yhteistyössä Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa. Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena. Aineistonkeruu toteutettiin internetissä täytettävällä kyselylomakkeella, joka lähetettiin jokaiseen satakuntalaiseen lastensuojelulaitokseen. Kyselyyn vastauksia tuli yhteensä 18 kappaletta (n=18).

Tutkimuksen perusteella satakuntalaisissa lastensuojelulaitoksissa oli useita yhteneväisiä käytäntöjä lapsen palatessa hatkoilta. Lapsi otetaan vastaan positiivisesti ja lapsen perustarpeista huolehditaan. Hänen kanssaan keskustellaan hatkan aikaisista tapahtumista ja siihen johtaneista syistä. Mahdolliset seuraamukset kuten rajoituspäätökset arvioidaan yksilöllisesti ja aina niitä ei välttämättä edes tule. Tutkimuksessa myös selvisi, että Satakunnan lastensuojelulaitoksista hatkataan harvoin ja hatkojen pituus on lyhyt.

Avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, hatkaaminen, lastensuojelulaki, luvaton poissaolo

## Abstract

Koho, Anna-Sofia: Practices and perspectives of the child welfare institutions in the Satakunta on the return of child from absence without permission  
Social services  
December 2023  
Number of pages: 56

The purpose of this thesis was to find out the practices and perspectives of the child welfare institutions in the Satakunta on the return of child from absence without permission. In this work, absence without permission means when a child taken into care leaves their placement unit with their own permission or does not return there at the agreed time. The goal was to find out what kind of practices the institutions have and whether there are similarities in them.

The theory part of the thesis is divided into four parts. In the first part, have been discussed child protection and its mission. It also has been discussed-child protection law focusing especially on child protection institutions, the personnel of child protection institutions, and restrictive measures. In the second part, absence without mission is presented from the point of view of the child protection law and research data. The third part briefly describes the child's growth and development and related risk factors. The last theory in the section has gone through research methods.

I did the thesis in cooperation with the child protection development unit of Satakunta welfare area. The study was carried out as a quantitative study. The data collection was carried out with a questionnaire filled out on the internet, which was sent to each child welfare institution in Satakunta. There were a total of 18 answers to the survey (n=18).

Based on the research, the child protection institutions in Satakunta had several consistent practices when a child returns from absence without permission. The child is received positively, and the child's basic needs are taken care of. The events during absence without leave and the reasons that led to it will be discussed with child. Possible sanctions, such as restriction decisions, are assessed individually and may not always come. The research also revealed that Satakunta's child protection institutions are rarely leave without permission and the length of the absences is short.

Keywords: child protection, absence without permission, child protection law,

# SISÄLLYS

1 JOHDANTO .....	5
2 LASTENSUOJELU .....	6
2.1 Lapsen suojeleminen ja lastensuojelun tehtävä .....	6
2.2 Sijaishuolto .....	7
2.3 Lastensuojelulaitokset ja niiden tehtävä .....	8
2.4 Lastensuojelulaitosten henkilöstö .....	8
2.5 Rajoitustoimenpiteet .....	9
3 HATKAAMINEN .....	11
3.1 Hatkaamisen riskit .....	11
3.2 Mahdollisia syitä hatkaamiselle .....	12
3.3 Hatkaan lähteneen lapsen etsiminen.....	13
3.4 Hatkoilta paluu.....	14
4 LAPSEN KEHITYS JA SEN RISKITEKIJÄT .....	17
4.1 Lapsen ja nuoren kehityksestä .....	17
4.2 Riskitekijät kehityksessä.....	18
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS .....	19
5.1 Opinnäytetyön tehtävä.....	19
5.2 Määrällinen tutkimus.....	20
5.3 Yhteistyökumppani .....	20
5.4 Aineiston keruu.....	21
5.5 Tulosten analysointi.....	22
5.6 Tutkimuksen eettisyys .....	23
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET .....	23
6.1 Tulosten yhteenveto .....	34
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	36
7.1 Johtopäätökset .....	36
7.2 Pohdinta .....	37
LÄHTEET.....	39
LIITTEET .....	43

## 1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee satakuntalaisten lastensuojelulaitosten käytäntöjä ja näkökulmia hatkaamiseen ja etenkin hatkoilta paluuseen. Tarkoitukseni on tutkia millaisia käytäntöjä sekä näkökulmia satakuntalaisilla lastensuojelulaitoksilla on liittyen lapsen paluuseen hatkoilta eli kun huostaanotettu lapsi lähtee omin luvuin pois sijoitusyksiköstään tai ei palaa sinne sovittuna aikana. Hatka-käsitteellä viitataan pois lähtemiseen kiireessä tai äkkilähtöön. Lähteminen ”hatkaan” määrittyy termeillä pakoon, karkuun, livohkaan. On arveltu, että hatka-sanana alkuperä on venäjässä samassa sanaperheessä kuin sana hódkij, eli joutuisa tai nopeakulkuinen. (Haapala ym., 2023, s. 12). Tässä opinnäytetyössä tulen käyttämään lapsen luvattomasta poissaolosta sijoituspai-kastaan termiä hatka. Terminä hatka on lastensuojelun sijaishuollossa niin lasten kuin ammattilaistenkin keskuudessa tuttu. Hatkaaminen on ongelma, joka koskettaa niin lapsia kuin heidän läheisiään sekä myös lasten parissa työskenteleviä ammattilaisia. Hatkaaminen ei ole ilmiönä uusi, mutta siitä tiedetään varsin vähän. Kansainvälisesti aiheesta on tehty jonkin verran tutkimuksia, raporteja ja selvityksiä. Suomessa ilmiötä on tutkittu merkittävästi vähemmän, joten hatkaamiseen liittyy suuri tiedontarve. Pesäpuun käynnissä oleva Hatkassa-hanke tuo tärkeää ja kaivattua tietoa hatkaamisesta.

Opinnäytetyö on toteutettu kyselytutkimuksena. Kysely toteutettiin satakuntalaisille lastensuojelulaitoksille. Kyselyn aiheena on lastensuojelulaitoksissa olevat lapset, mutta kyselyyn vastasivat laitosten työntekijät.

Opinnäytetyön tilaajana toimii Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämissyksikkö. Kehittämissyksikön yhtenä tehtävänä on tehdä valtakunnallisesti yhteistyötä lastensuojelun eri toimijoiden kanssa. Koska opinnäytetyöni lähetetään myös valtakunnallisen hankkeen käyttöön, liittyy se myös siten vahvasti heidän toimintaansa.

Osallistuin loppuvuodesta 2022 Pesäpuun Hatkassa-hankkeen järjestämään opinnäytetyö-seminaariin, jossa he kertoivat hankkeesta ja siitä, miten yksi tapa kerätä tietoa aiheesta on opinnäytetyöt. Kiinnostuin aiheesta ja aloin pohdita millä tavalla voisin aiheeseen liittyvän opinnäytetyön toteuttaa.

Opinnäytetyö kehittää omaa ammatillista osaamistani ja syventää jo oppimaani. Hyödynnän koulutuksen aikana saamaani oppia ja kokemusta erityisesti lastensuojelun maailmasta.

## 2 LASTENSUOJELU

### 2.1 Lapsen suojelu ja lastensuojelun tehtävä

Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Ne taataan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, jonka Suomi on saattanut voimaan jo vuonna 1991. Lapsen oikeudet koskevat kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsen oikeuksien sopimuksen neljä kulmakiveä ovat syrjinnän kieltäminen, oikeus hyvään elämään, oikeus osallisuuteen ja kuulluksi tulemiseen sekä lapsen edun ensisijaisuus. (Lastensuojelun keskusliitto, n.d.) Lapsen oikeuksien sopimuksen (3 artikla 2 kohta) mukaan lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja hyvinvointiin. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 1 luku 1§). Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluita ja tukitoimia (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Lastensuojelulain (13.4.2007/417 3§) mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Siihen kuuluvat avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijais- ja jälkihuolto. Viranomaisen on valittava käytettävissä olevista toimenpiteistä se, jolla vähiten

puututaan perheen ja lapsen itsemääräämisoikeuteen. Lisäksi viranomaisen on tarjottava perheelle sellaisia tukitoimia, jotka parhaiten vastaavat lapsen tai perheen yksilölliseen tuen tarpeeseen. (Räty, 2023, s. 4.)

## 2.2 Sijaishuolto

Lastensuojelulain (13.4.2007/417 49§) mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun kiireellisesti sijoitetun tai lain 83§:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuoltoa järjestetään laitoshuoltona, perhehoitona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (Räty, 2023, s. 582.)

Lapselle pitää valita sijaishuoltopaikka, joka vastaa parhaiten juuri hänen tarpeisiinsa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee sijoituksen ja valitsee sijaishuoltopaikan. Sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä sosiaalityöntekijä tekee päätöksen lapsen sijoittamisesta. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa lähtökohtana ovat lapsen etu ja tämän tarpeet. Tällöin keskeistä on selvittää, mikä sijaishuollon muoto parhaiten vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. (THL, n.d.) Sijaishuoltopaikan on vastattava juuri niihin ongelmiin, joita lapsella on. Valintaa tehtäessä merkitystä on annettava lapsen iälle, sukupuolelle sekä lapsen muille hänen yksilöllisiin olosuhteisiinsa vaikuttaviin tekijöihin, kuten hänen etniselle taustalleen ja uskonnolliselle vakaumukselleen. (Räty, 2023, s. 594.) Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus hyviin ja lämpimiin ihmissuhteisiin, omien tunteiden osoittamiseen, hyvään hoitoon ja huolenpitoon, ruumiilliseen koskemattomuuteen sekä fyysisen ja henkisen itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuteen (Räty, 2023, s. 714). Sijaishuoltopaikan tulee turvata lapselle hänen tarvitsemansa hoito ja huolenpito sekä siihen liittyvä ikätasoinen valvonta. Sijaishuoltopaikan on tyydytettävä lapsen fyysiset ja henkiset perustarpeet ja toteutettava lapsen itsemääräämisoikeutta ja oikeutta yksityisyyteen. Valittavan sijaishuoltopaikan on myös tuettava lapsen yhteydenpitoa ja yhteistoimintaa lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa. Merkitystä voi olla myös lapsen

harrastuksilla, lapsen koulunkäynnillä ja sillä, millaiseen ympäristöön lasta ollaan sijoittamassa. (Räty, 2023, s. 594.)

### 2.3 Lastensuojelulaitokset ja niiden tehtävä

Lastensuojelulain (13.4.2007/417 57–60§) mukaan lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit ja muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Muita lastensuojelulaitoksia ovat esimerkiksi vastaanottokodit ja nuorisokodit. Laitoksessa täytyy olla riittävät ja asianmukaiset tilat. Asuinyksikköjä voi olla yksi tai useampia. Yhdessä asuinyksikössä saa olla korkeintaan seitsemän lasta. Asuinyksiköitä voi olla yksi tai useampia. Samaan rakennukseen voi olla sijoitettuna enintään 24 lasta tai nuorta. Lapsella tulee olla mahdollisuus riittävään yksityisyyteen ja rauhalliseen yksinoloon. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät lähinnä valtio, hyvinvointialueet ja yksityiset yhteisöt (THL, n.d.). Laitoksessa täytyy olla riittävät ja asianmukaiset tilat. Asuinyksikköjä voi olla yksi tai useampia. Lapsella tulee olla mahdollisuus riittävään yksityisyyteen ja rauhalliseen yksinoloon. Lisäksi laitoksessa pitää olla tilaa myös yhdessäololle. Tavoitteena on tilava, viihtyisä, kodinomainen ja turvallinen tila. (THL, n.d.). Sijaishuoltoapaikan valintaan liittyvässä lapsen etuun pohjautuvassa kokonaisarviointissa on kiinnitettävä ensisijaisesti huomiota siihen, pystyykö lapsen sijaishuoltoapaikka vastaamaan lapsen ongelmiin (Räty, 2023, s. 660). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän tutkimuksen (Heino ym., 2021, s.107–112) mukaan laitokset voivat erikoistua tarjoamaan pitkä- tai lyhytaikaista hoitoa, kuntoutusta tai lapsen tilanteen arviointia. Laitos voi toiminnassaan erikoistua esimerkiksi psyykkisesti oireilevien, käytöshäiriöisten, tai päihderiippuvaisten lasten hoitoon. Laki ei tunne laitoslukitusta hoidon vaativuuden mukaan, mutta kilpailutuksissa erilaisia vaativuusluokituksia on käytetty.

### 2.4 Lastensuojelulaitosten henkilöstö

Lastensuojelulain (13.4.2007/417 60§) mukaan lastensuojelulaitoksessa on oltava lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja



sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta henkilöstöä. Henkilöstön koulutuksen, kokemuksen ja lukumäärän tulee olla riittävä lasten palvelujen tarpeeseen ja sijoitettujen lasten lukumäärään nähden (Räty, 2023, s. 677). Sijoituilla lapsilla voi olla takanaan useita sijoituksia ja useita traumatisoivia kokemuksia. Lasten tilanteet ovat kuitenkin aina yksilöllisiä, ja tuen tarpeet voivat olla keskenään hyvin erilaisia. Siksi on erityisen tärkeää, että sijaishuoltopaikan henkilöstöllä on riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito tehtävänsä. Henkilöstöltä vaaditaan hyvin laaja-alaista ammattitaitoa sekä kykyä työskennellä vaativissakin tilanteissa. (THL n.d.) Heino (2020, s. 17) kirjoittaa toimitamassaan raportissa miten huostaanotetut ja sijoitetut lapset tunnistetaan yhteiskunnassa erityisen haavoittuvaksi ryhmäksi, jonka hyvinvoinnista ollaan monesta syystä huolestuneita. Sijaishuollossa tärkeimpänä tekijänä on lasten ja aikuisten välinen suhde. Tämän vuoksi lastensuojelulaitoksen työntekijöiltä vaaditaankin monia erilaisia taitoja. Tärkeimpänä esiin nousevat hyvät vuorovaikutustaidot, dialogisuus ja oman toiminnan reflektointi. Työntekijällä on myös oltava osaamista huomioida lapsen käytöstä ja tunnistaa sen taustalla olevia syitä. (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 26–27). Kriisityö on pääsääntöisesti lyhytkestoista, suunnitelmallista ja tavoitteellista auttamista. Kriisityö voi sisältää asiakastyötä, palvelujen välittämistä, hoivaa ja asiakkaan kokonaisvaltaista tukemista. Tärkeää on myös ottaa lähiverkosto mukaan työskentelyyn. Lastensuojelun työntekijällä on tärkeä rooli auttaa asiakasta selviytymään kriisin eri vaiheista ja sopeutumaan uusiin olosuhteisiin. Kriisitilanteeseen reagoidaan aina yksilöllisesti. (THL, n.d.)

## 2.5 Rajoitustoimenpiteet

Lapsen sijaishuollon järjestämiseen julkisena hallintotehtävänä liittyy osaltaan myös julkista vallankäyttöä, jolla puututaan lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin. Jotta lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin voidaan julkisen vallankäytön keinoin puuttua, laissa on oltava tähän nimenomaisesti oikeuttava, selkeä ja tarkkarajainen säännös. Lapsen sijaishuollon toteuttamisessa tällaisia säännöksiä ovat lastensuojelulain 11 luvun rajoitussäännökset. Lastensuojelulain 11 luvun rajoituksia ovat lapsen ja lapsen läheisen yhteydenpidon rajoittaminen

(lastensuojelulaki 62 ja 63 §) sekä rajoitustoimenpiteet (lastensuojelulaki 65–73 §) ja niiden käyttö voi perustua joko lapsen omaan etuun taikka toisen henkilön omaisuuden suojaamiseen. (Saastamoinen, 2018, s. 2.) Lastensuojelulain (417/2007) 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus, omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnittäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen, eristäminen sekä erityinen huolenpito, sen järjestäminen ja toimeenpano.

Lastensuojelulain 11 luvun lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvien sijais- huollon aikaisten rajoitusten käytön keskeisenä tavoitteena on lapsen jotakin perusoikeutta rajoittamalla turvata lapsen vahvempi perusoikeus eli perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetty oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään huolenpitoon. Lastensuojelulain 11 luvun rajoitusten käytön pyrkimyksenä on huolehtia siitä, ettei lapsi konkreettisissa tilanteissa vaaranna omaa tai toisten henkilöiden henkeä, terveyttä tai turvallisuutta taikka vahingoita omaisuutta. (Saastamoinen, 2018, s. 3.)

Lastensuojelulain (417/2007 11 luku 61 a §) mukaan 11 luvun mukaisia rajoituksia saadaan käyttää vain, jos rajoitus on lapsen edun mukainen sekä oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden, rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja tarkoitukseen sopiva, rajoituksen käyttäminen on välttämätöntä lapsen oman taikka muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen vuoksi, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi, rajoitus on oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden, lapsen mielipide rajoituksesta on selvitetty 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta ja muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia. Rajoitus on toteutettava turvallisesti lapsen ihmisarvoa kunnioittaen, hänen yksilöllinen tilanteensa, ikänsä, sukupuolensa ja kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa huomioiden. Rajoituksen aikana on huolehdittava lapsen yksilöllisistä tarpeista ja perustarpeista. Rajoitus ei saa sisältää alistamista, kurittamista eikä muulla tavoin loukkaavaa kohtelua. Rajoituksen käyttö on lopetettava heti, kun rajoittaminen ei enää ole

välttämätöntä. Rajoitusta ei saa käyttää rangaistuksena eikä sen käytöllä saa aiheuttaa lapselle vahinkoa tai haittaa.

### 3 HATKAAMINEN

#### 3.1 Hatkaamisen riskit

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Räty, 2023, s. 2). Hatkaaminen asettaa nuoret konkreettiseen vaaraan, ja nuoret kohtaavat erilaisia heidän kasvuun ja kehitystään haittaavia kielteisiä ja haavoittavia kokemuksia (Haapala ym., 2023, s. 8). Laitoksesta luvattomasti poistunut lapsi voi matkallaan kohdata useita erilaisia vaaratilanteita. Tämä aiheuttaa toki huolta lasten läheisissä ja kaikissa toimijoissa, jotka ovat vastuussa lapsen hyvinvoinnista. (Lehtonen & Telèn 2013, s. 4–5.) Hatkaamisen parissa työskentelevien ammattilaisten välillä on jo pitkään vallinnut vahva yhteinen näkemys siitä, että hatkaamiseen liittyy merkittäviä riskejä ja vaaratilanteita, joilla on kielteisiä vaikutuksia nuorten turvalliselle kasvulle ja kehitykselle sekä sijaishuollon tavoitteiden toteutumiselle (Haapala ym., 2023, s. 80). Hatkassa-kyselyyn (2023, s. 81) vastanneista kaikista vastaajaryhmistä (nuoret, läheiset, sijaishuoltopaikat, sosiaalityö, poliisi, muut) selvästi suurin osa oli ollut väitteen ”Hatkaaminen altistaa nuoret erilaisille vaaratilanteille” kanssa samaa mieltä. Kukaan työpajoissa kohdatuista nuorista ei kertonut keskustelleensa ammattilaisen kanssa siitä, miten hatkassa ollessa voisi toimia turvallisemmin ja välttää erilaisia vaaratilanteita. Nuorten mukaan lastensuojelulaitosten työntekijöiden kanssa ei keskustella hatkaamisen riskeistä tai hatkasuunnitelmien teosta. Nuorisotyöntekijöille järjestetyssä työpajassa tuotiin esiin, miten hatkaamisen riskien ymmärtäminen ja niistä viestiminen on aikuisen tehtävä, sillä nuoruuteen liittyy kehitysvaiheena se, ettei hahmoteta toiminnan mahdollisia seuraamuksia esimerkiksi päihteiden käyttöön liittyen samalla tavalla kuin aikuisena.

Kyselyyn vastanneista nuorista enemmistöllä oli kokemusta alkoholin käytöstä hatkan aikana. Yli puolet vastanneista kertoi käyttäneensä huumausaineita. Vastauksissa esiin nousivat myös rikosten tekeminen ja näkeminen sekä itsensä satuttaminen. (Haapala, ym., 2022, s. 115). Myös Lehtonen ja Telen (2013, s. 39) ovat tuoneet selvityksessään esille sitä, että yleisesti hatkaamisen taustalla on päihteiden käyttöä ja psyykkistä oirehdintaa. Yleisimmät syyt lasten hatkaamiselle eivät siis ole kymmenessä vuodessa juurikaan muuttuneet

### 3.2 Mahdollisia syitä hatkaamiselle

Susanna Sumuvuori (2019, 2. s. 41–52.) on pro graru työnään tehnyt integroidun kirjallisuuskatsauksen lapsen sijaishuoltopaikasta karkaamisen syy- ja riskitekijöihin kohdistuvasta kansainvälisestä tutkimustiedosta. Hän nostaa tutkielmassaan esiin 4 erilaista tulkintakehystä kansainvälisen tutkimustiedon, joilla voidaan selittää lasten karkaamista sijaishuoltopaikastaan:

Yksilölliset taustatekijät – moninaisia haasteita omaava lapsi. Esiin nousivat esimerkiksi lapsen ikä, sukupuoli, perhetausta, aiemmat sijoitukset ja yksilölliset haasteet kuten päihde- ja tunne-elämän ongelmat.

Sijaishuoltopaikan sisäiset tekijät – jotain pakeneva lapsi. Esiin nousivat esimerkiksi kiusaaminen, väkivalta, tekemisen puute, rajat, säännöt sekä seuraukset.

Sijaishuoltopaikan ulkoiset tekijät – kohti, jotain pyrkivä lapsi. Esiin nousivat esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja niiden ylläpito, halu käyttää päihteitä ja halu sijaishuoltopaikan ulkoiseen tekemiseen.

Sijoitukseen ja järjestelmään liittyvät tekijät. Esiin nousivat esimerkiksi sijaishuoltopaikan tyyppi, lapsen kokema tiedon puute omaan tilanteeseen ja sijoitukseen liittyen sekä sijoituksen vastustaminen.

Hatkassa-hankkeen (2023, s. 99) tekemässä kyselyssä nuoret nostivat hatkaamisen syyksi esimerkiksi vapauden kaipuun, halun tavata ystäviä, halun saada päihteitä sekä laitoksen liian tiukat säännöt. Yli puolet nuorista valitsi

vapauden kaipuun ja halun tavata ystäviä tärkeimmiksi syiksi, miksi nuoret hatkaavat.

Myös Lehtonen ja Telen (2013, s. 40) nostavat selvityksessään esiin, miten laitoksissa tulisi ottaa huomioon enemmän nuoren läheis- ja kaverisuhteita ja ottaa ne mahdollisuuksien mukaan osaksi nuoren sijaishuoltoprosessia. Tämä voisi vähentää hatkaamista. Noin neljäkymmentä prosenttia nuorista nosti tärkeimmiksi syiksi hatkaamiseen liittyen sen, että ei halua asua laitoksessa, halua saada päihteitä, lastensuojelulaitoksessa on liian tiukat säännöt sekä mielialaan liittyvät tekijät. Nuorten vastauksissa huomiota kiinnittää erityisesti se, että niin monet vastaajat valitsivat tärkeimmiksi syiksi hatkaamiselle turvattoman olon, kiusaamisen ja väkivallan. (Haapala ym., 2023, s. 99). Tarkastellessa sekä nuorten vastauksia, että kansainvälisen tutkimustiedon tarkastelussa saatuja tietoja, on vastaukset hyvinkin samankaltaisia. Ongelmana voidaan nähdä myös se, että nuoria ei nähdä yksilöinä, vaan kaikkia kohdellaan vaan yleisesti ”hatkaajina” tai ”karkureina”. Ei ymmärretä sitä, että jokaisella nuorella on oma tarinansa ja syyt siihen miksi hän karkaa. Tutkijoiden mukaan jokainen nuori tulisi kohdata yksilönä ja arvioida hänen tarpeensa yksilöllisesti. (Malloch & Burgess 2011, 72.)

### 3.3 Hatkaan lähteneen lapsen etsiminen

Lastensuojelulain (417/2007 11 luku 69a§) mukaan lapsen poistuessa luvottomasti lastensuojelulaitoksesta tai hänen jättäessä palaamatta sinne ennalta sovitusti luvallisen poistumisen jälkeen, laitoksen on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi ja palauttamiseksi laitokseen sekä ilmoitettava lapsen luvottomasta poissaolosta lapsen sijaishuollosta vastuussa olevalle viranomaiselle. Lastensuojelulaitoksen henkilökunta on lastensuojelulain (417/2007) pykälän 69 a nojalla ensisijainen toimija lastensuojelulaitoksesta luvatta poistuneen lapsen etsinnässä ja tavoittelussa. Sosiaalitoimi arvioi tilanteen yhdessä sijaishuoltopaikan kanssa ja tekee yhteisen suunnitelman siitä,

miten lasta etsitään, minkä jälkeen se ryhtyy toimenpiteisiin tehdyn tilanne- ja riskiarvion pohjalta. (STM, 2022, s. 1.) Sosiaalihuollon viranomainen voi pyytää virka-apua huostaanotetun lapsen etsimiseksi ja kuljettamisen mahdollistamiseksi sijaishuoltopaikkaan. Koska kysymys on julkisen vallan käyttämisestä, virka-apupyynnöä ei voi tehdä lapsen sijoituspaikka. Virka-ajan ulkopuolella virka-apupyynnön voi tehdä sosiaalipäivystys. (Räty, 2023, s. 816.).

Hatkassa-hankkeen raportissa (20223, s. 114.) kuvataan miten hatkassa olevan lapsen etsimiseen liittyen myös lukuisilla muilla toimijoilla on oma roolinsa. Sijaishuoltopaikat voivat tehdä virka-apupyynnön poliisille yhteistyössä sosiaali- ja kriisipäivystyksen kanssa tai lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Myös hätäkeskusta saatetaan tarvita lapsen etsimisessä. Jokainen toimija lähestyy tilannetta, jossa lapsi on hatkassa, omasta toimintaympäristöstään käsin. Jokaisen toimijan toimintaa säätelevät osaltaan omat erillislait, mutta niitä yhdistää myös esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimus. (esim. Lastensuojelulaki 417/2007, Sosiaalihuoltolaki 2014/692, Poliisilaki 872/2011, Laki hätäkeskustoiminnasta 2010/692, Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991). Sosiaali- ja terveysministeriö, Poliisihallitus ja Hätäkeskuslaitos julkaisivat vuonna 2022 ohjeen sijaishuoltopaikasta luvattomasti poissa olevan lapsen palauttamiseksi. Ohjeistuksen tavoitteena on selkeyttää eri toimijoiden vastuita ja käytänteitä tilanteessa, jossa lapsi on poistunut luvatta sijaishuoltopaikastaan perhekodista tai lastensuojelulaitoksesta tai jättänyt palaamatta sinne. (STM, 2022.)

### 3.4 Hatkoilta paluu

Nuoren palaaminen sijaishuoltopaikkaan, joko nuoren omana paluuna tai muun toimijan tahosta palautettuna, on tärkeä hoitaa mahdollisimman hyvin. Luvatta poissa olleen nuoren ja laitoksen työntekijän kohtaaminen karkureissun päätyttyä on herkkä tilanne. Karkureissu herättää aikuisissa yleensä huolta, turhautumista ja suuttumistakin. Omilta teiltään palaava nuori saattaa olla uhmakas, häpeissänsä tai itkuinen. On myös otettava huomioon, että nuori puolestaan saattaa olla kokenut kaltoinkohtelua luvattoman poissaolonsa

aikana. (Lehtonen ja Telen, 2013, s. 34). Nuoren palaaminen sijaishuolto- paikkaan voi parhaassa tapauksessa tukea kiinnittymistä sijaishuolto- paikkaan ja ehkäistä hatkaamista tulevaisuudessa. Palaamisesta voi syntyä myös noidan- kehä, jonka seurauksena nuori etsii ainoastaan seuraavaa tilaisuutta hatkata uudelleen, kunnes hänet jälleen palautetaan ja niin edelleen. (Haapala ym., 2023, s. 154). Hatkassa-kyselyyn (2023, s. 155) vastanneista nuorista eli kol- mannes katui hatkaamista sijaishuolto- paikkaan palaamisen jälkeen. Kolman- nes nuorista oli myös sitä mieltä, että heidän sijaishuolto- paikkansa vaihdettiin toiseen hatkaamisen jälkeen. Vain hieman vajaa puolet oli sitä mieltä, että hei- dän perustarpeistaan huolehdittiin sijaishuolto- paikkaan paluun jälkeen. Lähes puolet nuorista oli sitä mieltä, että heidän kanssaan ei keskusteltu hatkaami- seen johtaneista syistä ja 60 prosenttia oli sitä mieltä, että laitoksen työntekijät suhtautuivat nuoreen ymmärtäväisesti. Lähes 90 prosenttia nuorista oli sitä mieltä, että heille oli tehty rajoitustoimenpiteitä sijaishuolto- paikkaan palaami- sen jälkeen. Suurimmalla osalla nuorista oli koko hatkassa olemisen ajan tieto siitä, että he voivat palata sijaishuolto- paikkaansa. Kyselyssä (2023, s. 160) nousi myös esiin, että nuoret kaipaavat hatkoilta paluun jälkeen hyvin tavallisia asioita: ruokaa, lepoa ja sitä, että kokee itsensä tärkeäksi. Joku kysyisi mitä kuuluu ja haluatko jutella. Itse koen, että nuoren kiinnittymiseen sijaishuolto- paikkaansa ei tarvita välttämättä ihmeitä vaan välittäviä ja turvallisia aikuisia.

Lapsen löydyttyä sijaishuollossa vastuussa olevan vastuussa olevan hyvin- vointialueen toimivaltaisen viranhaltijan on ryhdyttävä välittömästi toimenpitei- siin lapsen palauttamiseksi omaan sijaishuolto- paikkaansa. Jos lapsi joutuu odottamaan kuljetusta sijaishuolto- paikkaansa, lapsen löytöpaikkakunnan so- siaalihuollon viranomaisilla on velvollisuus järjestää virka- apuna lapselle hä- nen etunsa mukainen tarpeellinen sijoituspaikka. (Räty, 2023, s. 816.)

Lastensuojelulain (417/2007 11 luku 69a§) mukaan lapsen palauttamisesta ja siihen liittyvästä kuljettamisesta ja sen turvallisesta järjestämisestä vastaa lap- sen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kiireellisessä tilanteessa näistä voi päättää myös laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen työntekijä.

Lapsen kuljettamisen saa toteuttaa vain laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva työntekijä, jolla on tässä (lastensuojelu)laissa tarkoitettu ammatillinen pätevyys, 13 b §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranomainen. Lapsen etsintää ja kuljettamista ei saa toteuttaa ostopalveluna. Lapsen etsinnästä ja kuljettamisesta on tehtävä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) mukaisesti kirjaukset lapsen asiakasasiakirjoihin. (Lastensuojelulaki, 11 luku, 69a§). Kuljetus tulee toteuttaa lapselle turvallisella ja hänen yksilöllisen tilanteensa huomioivalla tavalla. Kuljetuksesta vastaavan henkilön tulisi tämän takia olla lapselle entuudestaan tuttu ja turvallinen henkilö, kuten lapsen omaohjaaja tai lapsen asuinyksikössä työskentelevä muu ohjaaja. Lapsen etsinnästä ja kuljettamisesta on aina tehtävä sosiaalihuollon asiakaskirjoista annetun lain mukaisesti kirjaukset lapsen asiakasasiakirjoihin. (Räty, 2023, s. 820.).

Edellä 3 momentissa tarkoitettu lasta kuljettava henkilö saa tehdä lapselle 66 §:ssä säädetyin edellytyksin ja tavoin henkilöntarkastuksen kuljetukseen käytettävässä autossa kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi lapsen hallussa olevat 65 §:n 1 momentissa tarkoitettut aineet ja esineet saadaan ottaa kuljettamisen ajaksi lasta kuljettavan henkilön haltuun. Ellei haltuun otettua ainetta tai esinettä palauteta lapselle kuljettamisen jälkeen, asiasta on tehtävä päätös siten kuin 65 §:n 2 momentissa säädetään.

Lapsen kuljettamisen aikana 3 momentissa tarkoitettu lasta kuljettava henkilö saa kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi pitää lasta lyhytaikaisesti kiinni kuljetukseen käytettävässä autossa, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi välttämätöntä. Kiinnipito on toteutettava lapselle turvallisella, hänen ikänsä, sukupuolensa, kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa sekä yksilöllinen tilanteensa huomioivalla tavalla. Kiinnipito on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. Kiinnipitämiseen turvautuneen henkilön on annettava laitoksen johtajalle siitä kirjallinen selvitys. Lapsen terveydentila on tutkittava, jos kiinnipitämisestä aiheutuu lapselle vammoja tai fyysisiä jälkiä tai jos lapsi sitä pyytää. Kiinnipitämisen liioittelusta säädetään



rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. (Lastensuojelulaki 11 luku 69a§).

## 4 LAPSEN KEHITYS JA SEN RISKITEKIJÄT

### 4.1 Lapsen ja nuoren kehityksestä

John Bowlbyn kehittämä kiintymyssuhdemalli on tunnetuin jäsennys läheisten ihmissuhteiden rakentumisesta, niihin suuntautumisesta ja niiden merkityksestä yksilön kehityksessä. Lapsen kiintymyssuhdemalli voi olla turvallinen tai joko ristiriitaisesti tai välttelevästi turvaton. Kiintymyssuhdemalli näkyy käyttäytymisessä tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee turvaa aikuiselta. Turvattomasti ja erityisesti jäsentymättömästi kiintyneillä lapsilla tavat toimia turvan hakemisen tilanteissa ovat usein traumaattisten kokemusten värittämiä ja tavat käsitellä sosiaalista ja jopa aisti-informaatiota voivat olla voimakkaasti vääristyneitä ja puutteellisiakin. Mitä turvattomampi lapsen kiintymyssuhdemalli on, sitä vaikeampi hänen on integroida ajatuksiaan, tunteitaan, aistikokemuksiaan ja käyttäytymistään. (Fredriksson ym., 2018, s. 132–133)

Biologian kannalta nuoruuden tehtävä on selvä: hoivattavasta lapsesta kehittyy lisääntymiskykyinen ja muista huolehtiva aikuinen. Nuoruusikä voidaan jakaa varhaisnuoruuteen, keski- eli varsinaiseen nuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen. Varhaisnuoruudessa kehon muutokset alkavat, mutta myös mielessä alkaa jo kuohua. Varsinaisessa nuoruudessa henkinen kuohunta saavuttaa yleensä huippunsa, meidän koulujärjestelmässämme yläkoulun aikana. Nuori haluaa kokeilla ja kokea. Myöhäisnuoruudesta puhutaan tyypillisesti seestymisestä, sillä identiteetti alkaa olla jo vakiintunut ja oma koulutuspolkukin ehkä löytynyt. Erityisesti emotionaaliselle kehitykselle eli tunteiden säätelylle ja sosiaalisille taidoille on ominaista, että kehityksessä tapahtuu ajoittain merkittäviäkin taantumisia. Osa taantumisesta johtuu kaikesta myllerryksestä, jota nuoruusiakana tapahtuu, mutta taantuminen tulee voimakkaasti esiin myös

silloin, jos nuori joutuu oman kehitystasonsa kannalta liian haastavaan tilanteeseen. Traumakokemukset, yksilölliset ominaisuudet ja ajankohtaiset vaikeudet saattavat johtaa taantumien piirteiden pysyvyyteen. Osa nuorista tarvitse enemmän aikuisen tukea taantumasta selviytymiseen kuin toiset. (Hermanson & Kosola, 2023, s. 70–74).

Nuoruudessa aivojen palkkiojärjestelmät kehittyvät nopeasti. Samaan aikaan kuitenkin aivojen säätelytoiminnot (inhibitio) ovat vielä keskeneräiset, jotta nuori pystyisi aina käyttämään riittävää harkintaa tunnepitoisissa tai voimakasta mielihyvää tuottavissa tilanteissa. Tämän ajatellaan selittävän sitä, miksi nuori usein tavoittelee nopeaa ja voimakasta mielihyvän tunnetta. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun nuori on ikäistensä seurassa. Tällöin tekojen ikävät seuraukset voivat jäädä vähemmälle huomiolle. (MLL, n.d.). Synnynnäinen temperamentti, perimä, terveys, vanhempien kasvatustyyli ja monet ympäröivät tekijät kavereista koulun ilmapiiriin vaikuttavat nuorten käytökseen (Hermanson & Kosola, 2023, s. 79).

#### 4.2 Riskitekijät kehityksessä

Lasten ja nuorten mielenterveyden kehitys muotoutuu ympäristön ja kunkin lapsen omien ominaisuuksien yhteisvaikutuksena. Lapsen mielenterveyden kehittymiseen vaikuttavat riski- ja suojaavat tekijät sekä resilienssi, jolla tarkoitetaan yksilön palautumiskykyä ja kykyä kohdata traumoja ilman mielenterveyden häiriintymistä. Riskitekijöitä lapsen mielenterveyden kehitykselle ovat mm. lapsen ympäristön kannalta haastava temperamentti, vammaisuus sekä oppimisen ja kielenkehityksen häiriöt. Perheeseen liittyvistä riskitekijöistä vakavimpia ovat perheväkivalta sekä lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti, vanhempien psyykkiset sairaudet ja päihdehäiriöt sekä lapsen kehitystasoon ja temperamentiin sopimattomat kasvatuskäytännöt. (Santalahti ym., 2015, s. 1).

Stressillä tarkoitetaan sellaista ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta, jossa henkilö kokee ympäristön (tai itsensä) asettamat vaatimukset liian korkeina ja hänen voimavaransa ylittyvänä voidakseen hyvin. Traumalla tarkoitetaan

henkilön kokemaa poikkeuksellisen uhkaavaa tai tuhoisaa tapahtumaa, joka todennäköisesti aiheuttaisi ahdistuneisuutta kenelle tahansa. Traumaperäisellä stressihäiriöllä tarkoitetaan mielenterveyden häiriötä, jonka oireet kehittyvät viivästyneenä tai pitkittyneenä vasteena poikkeuksellisen kuormittavaan, uhkaavaan tapahtumaan tai tilanteeseen. Oireisiin kuuluvat mm. jatkuvat tapahtumaan liittyvät muistikuvat, takaumat, painajaisunet tai ahdistuneisuus tilanteissa, jotka muistuttavat traumasta. (Kauppi, A., 2018, s. 377).

Myös varhaiskasvatus ja koulu sisältävät sekä suojaavia että riskitekijöitä lapsen kehitykselle. Lapsi hyötyy myös varhaiskasvatuksen, koulun ja vanhempien välisestä hyvästä yhteistyöstä. Kodin suojaavista tekijöistä turvallinen kiintymyssuhde lähihoitajiin/hoitajaan on tärkein. Myös elämäntapahtumat voivat olla riskitekijöitä, erityisesti toistuvat erot ja menetykset. (Santalahti ym., 2015, s. 1).

Mallochin & Burgessin (2011, s. 66) mukaan nuoren karkaamiseen myötävaikuttaa nuoren aiemmat traumakokemukset sekä vaikea lapsuus. Traumaattisen kokemuksen omaavilla nuorilla oli tunne, että he eivät kuulu mihinkään eikä kukaan välitä heistä. Nuorilla kokivat tarvetta vapauden tunteelle ja olivat kehittäneet karkaamisen selviytymiskeinokseen vaikeisiin tilanteisiin. opinnäytetyön toteutus

## 5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

### 5.1 Opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyön tavoitteena on saada tietoa hatkaamisesta Satakunnassa sekä kerätä kyselytutkimuksen avulla tietoa satakuntalaisten lastensuojelulaitoksien kokemuksista ja näkemyksistä hatkaamiseen etenkin hatkoilta paluuseen liittyen. Sen lisäksi, että tutkimuksessa selvitetään millaisia käytäntöjä laitoksilla, on hatkoilta paluun jälkeen, pyritään myös saamaan selville ovatko käytännöt

yhtenäisiä ja miten yleistä hatkaaminen satakuntalaisissa lastensuojelulaitoksissa on. Opinnäytetyö antaa Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämissyksikölle ajantasaista tietoa maakunnan laitoksien hatkaamiseen liittyvistä kokemuksista sekä siitä, millainen ilmiö hatkaaminen Satakunnassa on.

## 5.2 Määrällinen tutkimus

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen opinnäytetyö, joka toteutetaan määrällisenä tutkimuksena. Määrällinen tutkimusmenetelmä eli kvantitatiivinen menetelmä on tutkimustapa, jossa tietoa tarkastellaan numeerisesti. Tämä tarkoittaa, että tutkittavia asioita ja niiden ominaisuuksia käsitellään yleisesti kuvailien numeroiden avulla. Määrällinen tutkimusmenetelmä vastaa kysymyksiin, kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. (Vilka, 2007, s. 14). Määrälliselle tutkimukselle ominaista on tiedon strukturointi, mittaaminen, mittarin käyttäminen, tiedon käsittely ja esittäminen numeroin, tutkimusprosessin ja tulosten objektiivisuus sekä suuri vastaajien määrä. (Vilka, 2007, s. 17) Valitsin tutkimusmenetelmäksi määrällisen tutkimuksen, koska opinnäytetyöni on tarkoitus luoda tilannekuvaa hatkoilta paluun käytännöistä Satakunnassa. Hatkoilta paluun käytäntöjä selvittäessä kysymykset kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein antavat tärkeää tietoa hatkaamisesta ja hatkoilta paluusta satakuntalaisissa lastensuojelulaitoksissa. Tutkimuksessa hyödyn juuri määrällisestä eli kvantitatiivisesta menetelmästä, jossa tietoa käsitellään numeroiden avulla. Tutkimuksen tarkoituksena on mitata ja tarkastella vastauksissa kuinka suuri osa toimii tietyllä tavalla kuten esimerkiksi, kuinka moni lapsi saa keskustelutaluttapua hatkoilta palatessaan. Kyselylomakkeen avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa näkemyksiään omin sanoin.

## 5.3 Yhteistyökumppani

Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämissyksikkö toimii maakunnallisena yksikkönä. Tehtävänä on edistää lastensuojelun sijaishuollossa tasavertaisten palveluiden saamista ja lastensuojelutyön osaamista asuinkunnasta riippumatta. Satakunnan hyvinvointialueen hallinnoimassa

lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnassa ovat mukana kaikki Satakunnan 17 kuntaa. Lastensuojelun kehittämissyksikön tavoitteena on erityisesti lastensuojelun sijaishuollon perusosaamisen vahvistaminen sekä erityisosaamisen lisääminen. Kehittämistyötä tehdään yhdessä Satakunnan kuntien lastensuojelun työntekijöiden ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Tavoitteena on yhteenväiset työkäytännöt lapsen edun toteutumiseksi ja perhehoidon vahvistaminen Satakunnassa. Kehittämissyksikkö tukee maakunnallista yhteistyötä ja yhteisiä toimintakäytäntöjä. (Pori, n.d.).

Pesäpuu on lastensuojelun kehittämissyhteisö, jonka tehtävänä on lisätä lasten ja heidän läheistensä hyvinvointia lastensuojelussa. Pesäpuulla on käynnissä Hatkassa-hanke, jonka tarkoituksena on luoda ymmärrystä siitä mistä hatkaamisessa oikeastaan on kyse sekä kerätä tietoa ja tuottaa tietoa ja materiaaleja aiheeseen liittyen. Valmis opinnäytetyö lähetetään myös Hatkassa-hankkeen käyttöön. Suoritin esimies- ja kehittämissyö harjoittelun alkuvuodesta 2023 Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikössä. Kehittämissyksikkö tekee tiivistä yhteistyötä Satakunnassa toimivien lastensuojelulaitosten kanssa, jonka vuoksi kysyin heitä opinnäytetyöni tilaajaksi.

#### 5.4 Aineiston keruu

Kysely on aineiston keräämisen tapa, jossa kysymysten muoto on standardoitu eli vakioitu. Vakiointi tarkoittaa, että kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Kysely soveltuu aineiston keräämisen tavaksi, kun tutkittavia on paljon ja he ovat hajallaan. (Vilkka, 2007, s. 28). Käytin opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä internetissä tehtävää lomakekyselyä (liite 2). Linkki kyselyyn lähetettiin vastaanottajille yhdessä saatekirjeen (liite 2) kanssa sähköpostilla. Vastauksia oli, tarkoitus kerätä jokaisesta satakuntalaisesta lastensuojelulaitoksesta, minkä vuoksi sähköposti oli kätevin tapa lähettää kysely vastaanottajille. Lisäksi kehittämissyksiköllä oli valmiina lista laitoksien sähköposteista. Kysely on laadittu yhteistyössä kehittämissyksikön sekä kehittämissyksikön alaisuudessa toimivien satanuorten kanssa. Satanuoret ovat kokemusasiantuntijaryhmä, jolla on

omakohtaista kokemusta lastensuojelusta ja halu kehittää ja parantaa lastensuojelua.

Kyselylomakkeen tyypillisenä haittapuolena on pidetty, että vastausprosentti jää alhaiseksi (Vilkkä, 2021, s. 94). Tämän sain myös itse kokea tätä tutkimusta tehdessäni. Kysely lähetettiin jokaiseen satakuntalaiseen lastensuojelulaitokseen. Jos laitoksessa oli useampia asuinyksiköitä, pyydettiin jokaista yksikköä vastaamaan kyselyyn. Jos kaikki, joille kysely lähetettiin, olisivat vastanneet kyselyyn, olisi vastauksia tullut 40–50 kappaletta. Ensimmäisen määräaikaan mennessä vastauksia oli tullut 8 kappaletta. Vastausaikaa jatkettiin, jonka jälkeen lopulliseksi vastausmääräksi saatiin 18. Vastauksien määrä jäi siis odotettua pienemmäksi.

Kysymyksiä kyselylomakkeeseen voi muotoilla joko monivalintakysymyksinä, avoimina kysymyksinä tai sekamuotoisina kysymyksinä. Mukana voi olla myös yksi tai useampi avoin kysymys. (Vilkkä, 2015, s. 86.). Kyselyssä hyödynsin näitä kaikkia vaihtoehtoja, jotta sain mahdollisimman laajan kuvan hatkaamisesta Satakunnassa. Kysely toteutettiin Google Forms-kyselytyökalua käyttäen. Formsissa vastauksia on mahdollista analysoida automaattisten yhteenvedojen avulla. Kaaviot ja vastausdata päivittyvät reaaliajassa. Käyttämällä Formsia aineiston käsittely helpottuu ja nopeutuu. Myös riski vastausten väärinmerkitykselle tai tulkitsemiselle vähenee, kun vastaukset tallentuvat automaattisesti reaaliajassa.

## 5.5 Tulosten analysointi

Aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. Analyysitavat voidaan jakaa karkeasti kahdella tavalla: Selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään usein tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään tavallisesti laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 224). Määrällisessä tutkimuksessa valitaan aina sellainen analyysimenetelmä, joka antaa tietoa siitä mitä ollaan tutkimassa (Vilkkä, 2007, s. 119). Määrällisen tutkimuksen analyysi perustuu

matemaattisiin kaavoihin, laskennalliseen todennäköisyyteen, prosentteihin ja lukumääriin. Siten määrällinen analyysi perustuu sen ymmärtämiseen, millaisilla periaatteilla voidaan numeerisesti kuvata muuttujien arvoja ja niiden vaihteluita. Analyysitapa valitaan, sen mukaan ollaanko tutkimassa yhtä muuttujaa vai kahden tai useamman muuttujan välistä riippuvuutta ja muuttujan vaikutusta toisiinsa. (Vilkkä, 2021, osa 3, kohta aineiston analysoiminen).

## 5.6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyys tarkoittaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jota tutkimusta tehdessä tulee noudattaa. Tutkija on vastuussa omassa tutkimuksessaan tekemistä valinnoista ja niihin liittyvistä perustelusta. Tutkijan tehtävänä on minimoida tutkimuksen haitat ja suhteessa niihin maksimoida tutkimuksen hyödyt. (Vilkkä, 2007, s. 90).

Hyvä tieteellinen käytäntö pitää tärkeänä, että tutkittavat säilyvät anonyymina (Vilkkä, 20027, s. 164). Tässä tutkimuksessa vastaajat pysyivät anonyymeinä ja kysymykset suunniteltiin niin, ettei vastauksissa tarvitse yksilöidä lastensuojelulaitoksen työntekijöitä tai siellä asuvia lapsia.

Saatekirje ja tutkimuslupa ovat tärkeitä asioita tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta. Hain tutkimusta varten tutkimusluvan (liite 3) Satakunnan hyvinvointialueelta heidän käytäntöjen mukaisesti. Tutkimus lähetettiin vastaajille saatekirjeen (liite 1) kera. Saatekirjeessä kerrottiin tutkimuksesta ja miten tutkimustuloksia aiotaan hyödyntää.

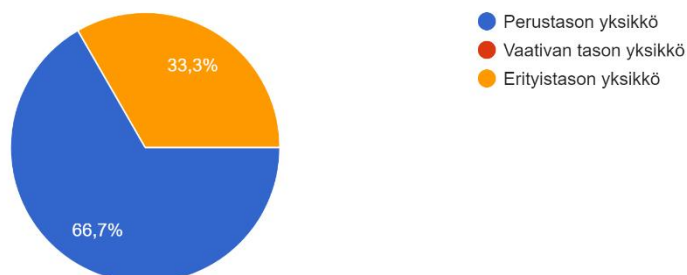
## 6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Ensimmäinen kysymys koski sitä, millainen lastensuojeluyksikkö on kyseessä (kuva 1). Vastaajista 66,7 % (n=12) kertoi yksikön olevan perustason yksikkö

ja 33,3 % (n=6) erityistason yksikkö. Enemmistö kyselyyn vastanneista siis työskenteli perustason lastensuojeluyksikössä.

Onko lastensuojeluyksikkö?

18 vastausta

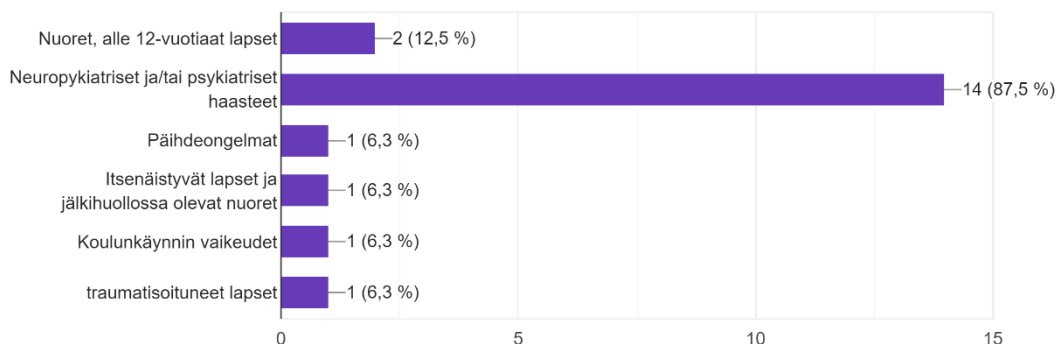


kuva 1: millainen lastensuojeluyksikkö?

Seuraava kysymys koski sitä, onko yksikkö mahdollisesti erikoistunut toiminnassaan vastaamaan tiettytyyppisten lasten tarpeisiin. Vastausvaihtoehtoja oli mahdollista valita yksi tai useampi. Selkeä enemmistö 87,5 % (n=14) oli erikoistunut toimimaan neuropsykiatrian ja/tai psykiatrian haasteista omaavien lasten kanssa. 12,5 % (n=2) oli erikoistunut toiminnassaan nuorten alle 12-vuotiaiden kanssa työskentelyyn. Muut vaihtoehdot eli päihdeongelmat, itsenäistyvät lapset ja jälkihuollossa olevat nuoret, koulunkäynnin vaikeuksia omaavat sekä traumatisoituneet lapset saivat kaikki yhden (6,3 %) vastauksen.

Yksikkönne mahdollinen erikoistuminen (voit valita myös useamman vaihtoehdon)

16 vastausta



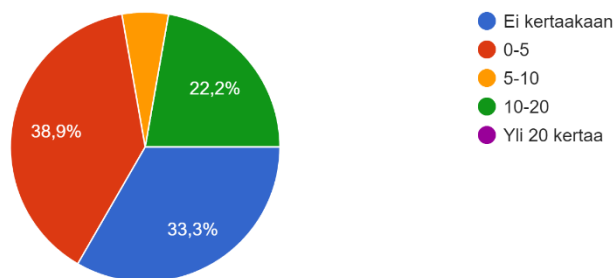
kuva 2: yksikön erikoistuminen



Kolmas kysymys koski sitä, kuinka monta kertaa laitoksesta on hatkattu viimeisen puolen vuoden aikana. Enemmistö 38,9 % (n=7) kertoi hatkoja olleen 0-5. 33,3 % (n=6) kertoi ettei hatkoja ole ollut ollenkaan. 22,2 % (n=4) kertoi hatkoja olleen 10-20 ja 5,6 % (n=1) kertoi hatkoja olleen 5–10 viimeisen puolen vuoden aikana.

Kuinka monta kertaa teiltä on hatkattu viimeisen puolen vuoden aikana?

18 vastausta

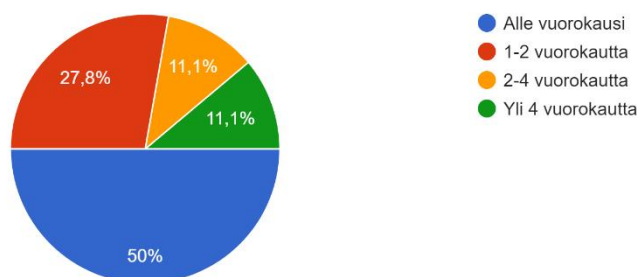


Kuva 3: kuinka monta kertaa hatkattu

Neljäs kysymys koski hatkan keskimääräistä pituutta. Puolet 50 % (n=9) kertoi hatkan kestäneen alle vuorokauden. 1-2 vuorokauden pituisia hatkoja kertoi olleen 27,8 % (n=5) vastaajista. 2-4 vuorokautta ja yli 4 vuorokautta vastasi 11,1 % (n=2) vastaajista.

Hatkan keskimääräinen pituus?

18 vastausta

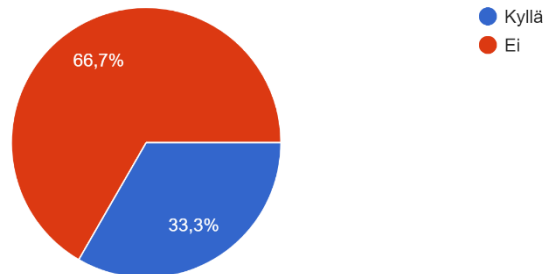


Kuva 4: hatkan pituus

Seuraavaksi kysyttiin, onko laitoksessa ollut pitkiä (vähintään kaksi vuorokautta) kestäneitä hatkoja viimeisen vuoden aikana. Pitkiä hatkoja kertoi olleen

33,3 % (n=6) vastaajista. 66,7 % (n=12) vastasi ettei pitkiä hatkoja ole ollut viimeisen vuoden aikana.

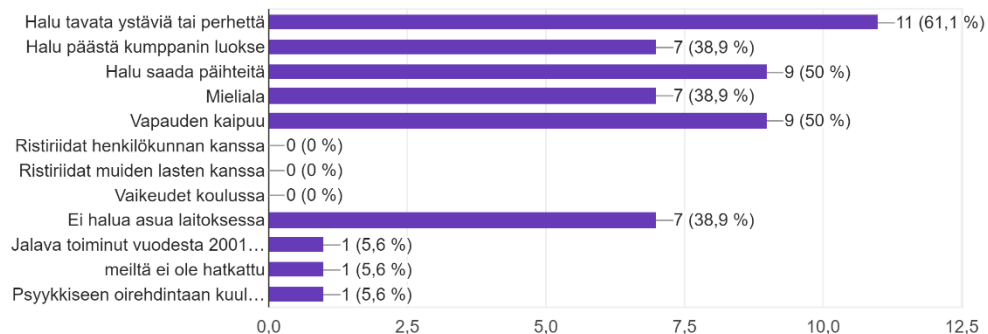
Onko teillä viimeisen vuoden aikana ollut pitkään kestäneitä hatkoja? (kesto vähintään kaksi viikkoa)  
18 vastausta



Kuva 5: pitkään kestäneet hatkat

Kyselyssä selvitettiin myös yleisimpiä syitä hatkaamiselle henkilökunnan mielestä. Kysymykseen oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto tai vastata omin sanoin. Yleisimmäksi syyksi nousi halu tavata ystäviä tai perhettä. Tämän vaihtoehdon valitsi 61,1 % (n=11) vastaajista. Puolet 50 % (n=9) vastasi halun saada päihteitä ja vapauden kaipuun. 38,9 % (n=7) vastasi halun päästä kumppanin luokse, mielialan sekä tunteen siitä, ettei haluta asua laitoksessa. 5,6 % (n=1) kertoi syyksi psyykkiseen oirehdintaan kuuluvaa tarvetta huomatuksi tulemiselle. Vastauksissa 5,6 (n=1) kertoi myös, ettei laitoksesta ole hatkattu tai yön yli kestäviä hatkoja ei ole ollut ollenkaan.

Yleisimmät syyt hatkaamiselle (valitse yksi tai useampi)  
18 vastausta

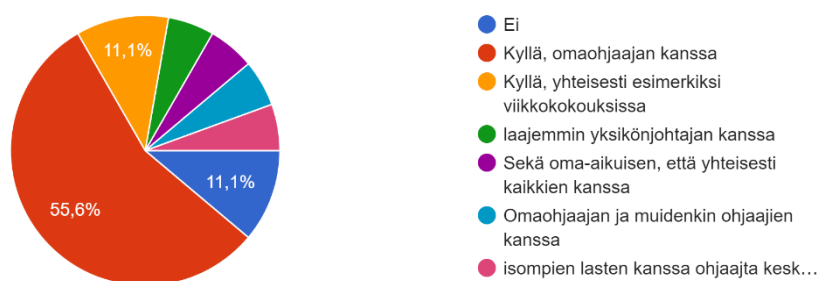


Kuva 6: syyt hatkaamiselle

Seuraava kysymys koski lasten kanssa ennaltaehkäisevästi hatkaamiseen liittyvistä riskeistä keskustelemisesta. Tähän kysymykseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto tai vastata omin sanoin. Enemmistö 55,6 % (n=10) kertoi keskustelua käytävän omaohjaajan kanssa. 11,1 % (n=2) kertoi ettei keskustelua ole tai että, keskustelua käydään yhteisesti. Yksittäisissä vastauksissa kerrottiin keskustelua käytävän sekä omaohjaajan että, muiden ohjaajien kanssa tai laajemmin yksikönjohtajan kanssa.

Keskustellaanko lasten kanssa ennaltaehkäisevästi hatkaamiseen liittyvistä riskeistä?

18 vastausta

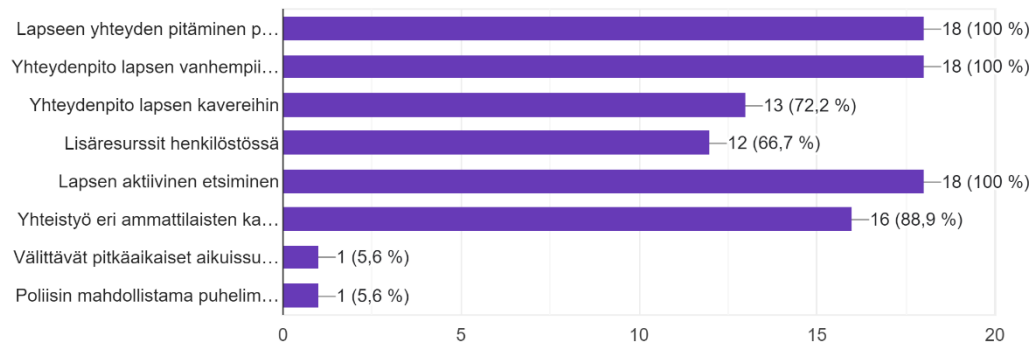


Kuva 7: lasten kanssa riskeistä keskustelu

Kahdeksas kysymys koski sitä millaisia toimenpiteitä laitoksilla on lapsen saamiseksi takaisin sijoituspaikkaan. Vastausvaihtoehtoja oli mahdollista valita yksi tai useampi sekä myös vastata omin sanoin. Jokainen vastaaja 100 % (n=18) kertoi lapseen pidettävän yhteyttä puhelimella, yhteydenpidosta lapsen vanhempiin/muihin läheisiin sekä lapsen aktiivisesta etsimisestä. 88,9 % (n=16) kertoi yhteistyötä eri ammattilaisten välillä (esim. katoamisilmoitus, virka-apupyynnö). 72,2 % (n=13) kertoi yhteydenpidosta lapsen kavereihin. 66,7 % (n=12) kertoi lisäresursseista henkilöstössä. Omin sanoin kerrottiin poliisin mahdollistamasta puhelimen paikantamisesta sekä välittävistä pitkäaikaisista ihmissuhteista, jotka tuovat lapselle uskoa siihen, että hän on hyvä ja kelpaa juuri sellaisena kuin on.

Millaisia toimenpiteitä teillä on lapsen saamiseksi takaisin sijoituspaikkaan? (valitse yksi tai useampi)

18 vastausta

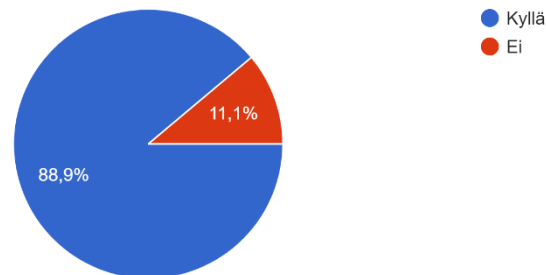


Kuva 8: toimenpiteitä lapsen saamiseksi sijoituspaikkaan

Seuraava kysymys koski sitä, onko laitoksella käytössä viranomaisen antaman ohjeistus hatkaan lähteneen lapsen löytämiseksi. Enemmistö 88,9 % (n=16) kertoi ohjeistuksen olevan käytössä. 11,1 % (n=2) kertoi ettei ohjeistus ole käytössä.

Onko käytössänne viranomaisen antama ohjeistus hatkaan lähteneen lapsen löytämiseksi?

18 vastausta

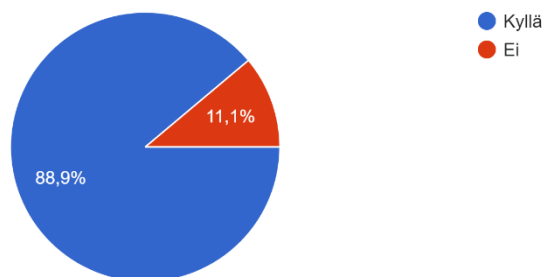


Kuva 9: onko viranomaisen antama ohjeistus käytössä

Kyselyssä kysyttiin myös, onko laitoksella käytössään omaa ohjeistusta hatkaamiseen liittyen. Enemmistö 88,9 % (n=16) kertoi käytössä olevan omaa ohjeistusta. 11,1 % (n=2) kertoi ettei omaa ohjeistusta ole käytössä

Onko teillä käytössä laitoksen oma ohjeistusta hatkaamiseen liittyen?

18 vastausta



Kuva 10: onko käytössä oma ohjeistus hatkaamiseen liittyen

Avoimella kysymyksellä pyydettiin kertomaan, miten lapsi otetaan laitoksessa vastaan, kun hän palaa hatkoilta. Jokaisessa vastauksessa nousivat esiin lapsen perustarpeista (ruoka, lepo, peseytyminen) huolehtiminen, lapsen kohtaaminen tuomitsematta ja iloiten siitä, että lapsi on nyt turvassa. Lapsen vastaanottamista laitokseen kuvattiin esimerkiksi seuraavin tavoin: empaattisuus, ystävällisyys, lämpö. Lapselle pyritään tekemään olo, että hänellä ei ole mitään hätää ja häntä on kaivattu. Lapsi ja hänen tarpeensa pyritään vastausten perusteella kohtaamaan yksilöllisesti ja esimerkiksi rajoituksia tehdään tarvittaessa eikä automaattisesti. Vastauksissa korostui miten usein keskustelu hatkan aikaisista tapahtumista ja mahdollisista seuraamuksista on sen jälkeen, kun lapsen perustarpeista on ensin huolehdittu ja lapsi on saanut levähtyä.

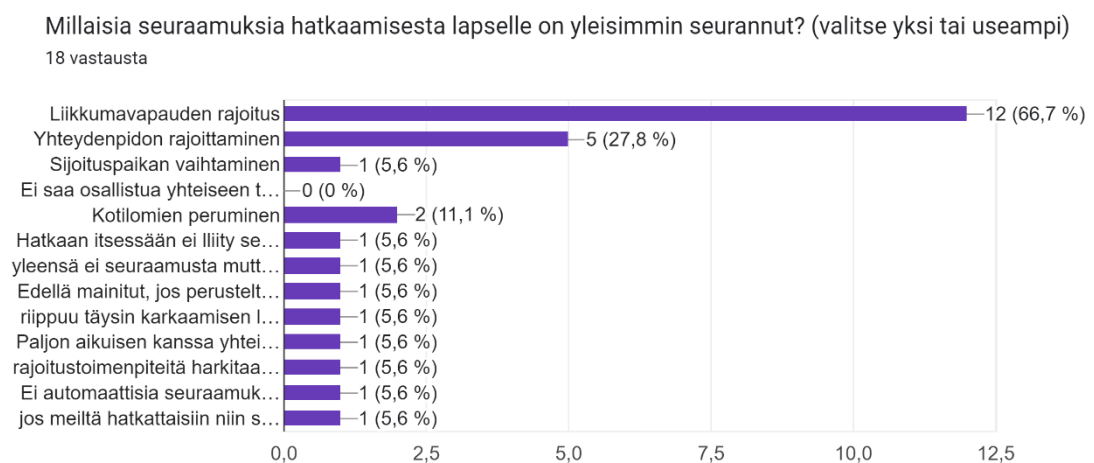
*”Suihku, puhtaat vaatteet ja aikuisen tuomitsematon läsnäolo. Lämpöä, lempeä ja kuumaa teetä.”*

Seuraavassa avoimessa kysymyksessä pyydettiin kertomaan, miten lapsen kanssa käsitellään hatkaamista ja sen aikana tapahtuneita asioita. Jokaisessa vastauksessa mainittiin lapsen kanssa keskusteleminen. Vastauksissa nousivat esiin etenkin omaohjaajan kanssa käytävä keskustelu, kokonaiskuvan saaminen hatkan aikaisista tapahtumista, hatkan syystä ja siitä miten hatkaamista voitaisiin välttää. Vastauksien mukaan lapselle myös tuodaan esiin sitä huolta joka laitoksen henkilökunnalla on lapsesta ja hänen turvallisuudestaan hatkan aikana. Tuloksissa nousi esiin, miten laitoksilla on erilaisia menetelmiä

käsitellä hatkaamista lapsen kanssa. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi oma lomake asia työstämiseen, ketjuanalyysi sekä lyhytterapeuttiset keinot.

*”Lapsen kanssa käsitellään hatkaamista sekä sen aikana tapahtuneita asioita aikuisten huolen ja välittämisen näkökulmasta, pyrkien pitämään lapsi suhteessa ohjaajiin sekä sijaishuoltoonpaikkaan. Syyllistämistä pyritään välttämään ja lapsen yksilöllinen tilanne määrittelee painopisteen keskusteluissa. Lapselle toki pyritään realisoimaan mahdollisia vaaratekijöitä hatkaamisen aikana, mutta tavoitteena olisi löytää juurisyy tarpeelle hatkata ja vaikuttaa siihen.”*

Yhdestoista kysymys koski seuraamuksia, joita lapselle on hatkaamisesta yleisimmin vastannut. Vaihtoehtoja pystyi valitsemaan yhden tai useamman. Kysymykseen pystyi vastaamaan myös omin sanoin. Enemmistö 66,7 % (n=12) kertoi seurauksen olleen liikkumavapauden rajoitus. 27,8 % (n=5) kertoi seurauksen olleen yhteydenpidon rajoittaminen. 11,1 % (n=2) kertoi kotilomien perumisen olleen seurauksena. Vastauksissa useampi kertoi myös, että seuraamuksia arvioidaan yksilökohtaisesti lapsesta ja tilanteesta riippuen. Aina ei tule seuraamuksia. Lisäksi kerrottiin hatkaamisesta seuraavan paljon aikuisen kanssa yhteistä aikaa.

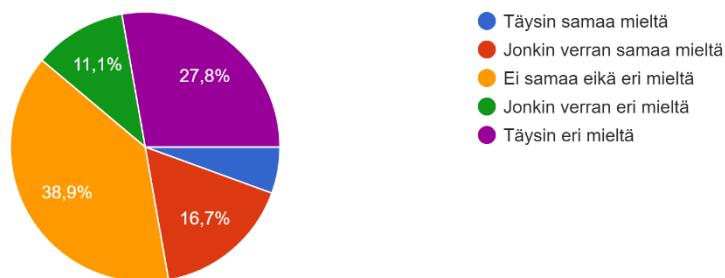


Kuva 11: seuraamukset hatkaamisesta lapselle

Kyselyn seuraavassa osiossa vastaajia pyydettiin arvioimaan seuraavia väittämiä oman kokemuksensa pohjalta. Ensimmäinen väittämä koski

hatkaamisen lisääntymistä viimeisen vuoden aikana. 38,9 % (n=7) ei ollut samaa eikä eri mieltä. 27,8 % (n=5) kertoi olevansa täysin eri mieltä. 16,7 % (n=3) kertoi olevansa jonkin verran samaa mieltä. Jonkin verran samaa mieltä oli 11,1 % (n=2) vastaajista. Täysin samaa mieltä oli yksi vastaaja (5,6 %).

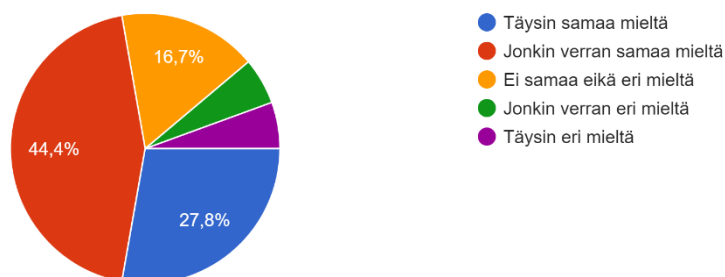
Hatkaaminen on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana  
18 vastausta



Kuva 12: onko hatkaaminen lisääntynyt viimeisen vuoden aikana

Seuraava väite koski sitä, onko henkilökunta saanut koulutusta hatkaamiseen liittyen. Enemmistö 44,4 % (n=8) oli jonkin verran samaa mieltä. 27,8 % (n=5) oli täysin samaa mieltä. 16,7 % (n=3) ei ollut samaa eikä eri mieltä. Väittämät jonkin verran eri mieltä ja täysin eri mieltä saivat molemmat yhden vastauksen (5,6 %).

Henkilökunta on saanut koulutusta hatkaamiseen liittyen  
18 vastausta



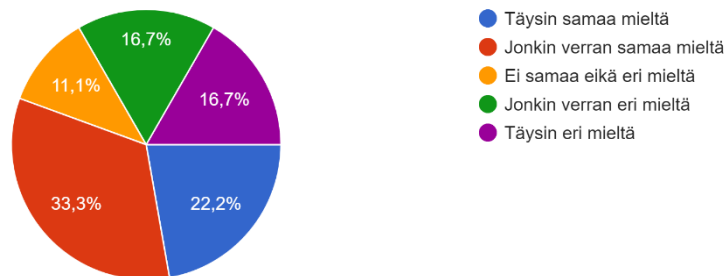
Kuva 13: henkilökunta on saanut hatkaamisesta koulutusta

Kolmas väite koski hatkaamiseen liittyvän tutkimustiedon saatavuutta/käsitteilyä työpaikalla. Esimerkkinä mainittiin Hatkassa-hankkeen raportti. Enemmistö

33,3 % (n=6) oli jonkin verran samaa mieltä. 22,2 % (n=4) oli täysin samaa mieltä. 11,1 % (n=2) ei ollut samaa eikä eri mieltä. Väittämät täysin samaa mieltä ja jonkin verran eri mieltä saivat molemmat kolme vastausta (16,7 %).

Hatkaamiseen liittyvää tutkimustietoa on saatavilla/käsitelty työpaikalla (Esim. Hatkassa-hankkeen raportti)

18 vastausta

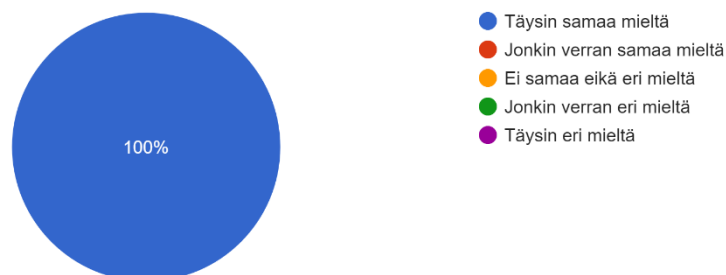


Kuva 14: hatkaamiseen liittyvän tutkimustiedon käsittely

Kaikki vastaajat 100 % (n=18) olivat täysin samaa mieltä seuraavan väitteen kanssa, joka koski sitä arvioidaanko hatkaamiseen liittyviä rajoitustoimenpiteitä yksilökohtaisesti.

Hatkaamiseen liittyvät rajoitustoimenpiteet arvioidaan yksilökohtaisesti

18 vastausta

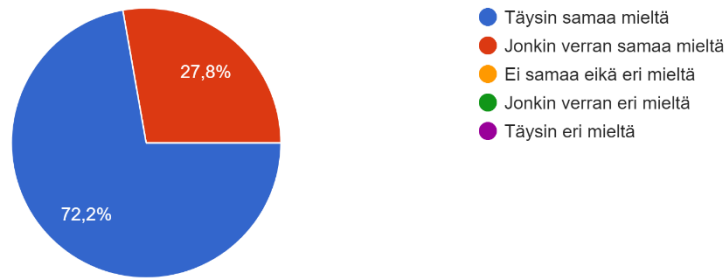


Kuva 15: hatkaamiseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden arviointi

Seuraava väite koski sitä suhtautuvatko työntekijät hatkaavaan lapseen ymmärtäväisesti. Enemmistö 72,2 % (n=13) oli täysin samaa mieltä. 27,8 % (n=5) oli jonkin verran samaa mieltä.



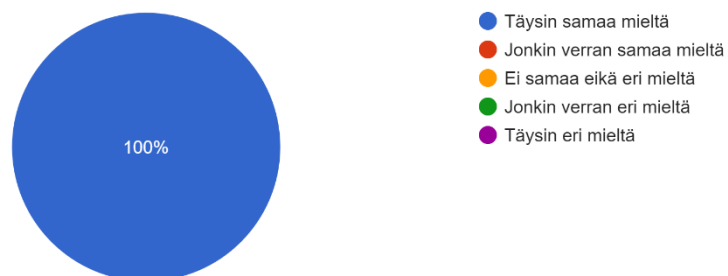
Työntekijät suhtautuvat hatkaavaan lapseen ymmärtäväisesti  
18 vastausta



Kuva 16: työntekijät suhtautuvat ymmärtäväisesti hatkaavaan lapseen

Kuudes väittämä koski lapsen perustarpeista huolehtimista hatkalta paluun jälkeen. Vastaajista 100 % (n=18) oli täysin samaa mieltä siitä, että lapsen perustarpeista huolehditaan.

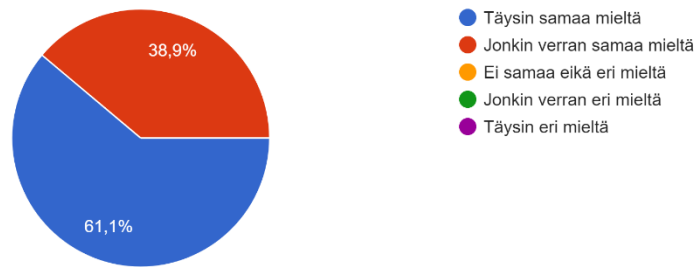
Lapsen perustarpeista huolehditaan hatkalta paluun jälkeen  
18 vastausta



Kuva 17: lapsen perustarpeista huolehtiminen hatkoilta palattua

Viimeinen väittämä koski sitä vaikuttaako lapsen tausta siihen miksi hän hatkaa. Vastaajista 61,1 % (n=11) oli täysin samaa mieltä. 38,9 % (n=7) oli jonkin verran samaa mieltä.

Lapsen tausta saattaa vaikuttaa siihen, miksi lapsi hatkaa  
18 vastausta



Kuva 18: lapsen taustan vaikutus hatkaamiseen

### 6.1 Tulosten yhteenveto

Tutkimuksen tavoitteena oli, selvittää millaisia käytäntöjä laitoksilla on hatkoilta paluuseen liittyen, ovatko käytännöt yhtenäisiä sekä miten yleistä hatkaaminen Satakunnassa on. Tutkimuksen tarkoituksena oli antaa ajantasaista tietoa hatkaamisesta Satakunnassa sekä kerätä kokemuksia ja näkemyksiä etenkin hatkoilta paluuseen liittyen. Tutkimusmenetelmä oli määrällinen sisältäen kaksi avointa kysymystä. Tutkimusmenetelmänä käytin monivalintakyselyä, johon vastattiin anonyymisti. Sain tutkimukseen yhteensä 18 vastausta.

Vastauksista kävi ilmi, että hatkaaminen ei ole Satakunnassa kovinkaan yleistä ja hatkat ovat useimmiten lyhyitä. Enemmistö vastaajista 38,9 % (n=7) kertoi hatkoja olleen viimeisen puolen vuoden aikana 0-5. 50 % (n=9) kertoi hatkan pituudeksi alle vuorokauden. Suurin osa vastanneista 66,7 (n=12) kertoi laitoksen olevan perustason yksikkö.

Tutkimusten perusteella yleisimmiksi syiksi hatkata halun tavata ystäviä sekä halun käyttää päihteitä. Myös tässä tutkimuksessa ne nousivat yleisimmiksi syiksi. 61,1 % (n=11) vastaajista kertoi hatkaamisen syyksi halun tavata ystäviä ja perhettä. 50 % (n=9) kertoi syyksi vapauden kaipuun. Myös päihteiden käytön syyksi hatkaamiselle valitsi 50 % (n=9) vastaajista.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että lapsen saamiseksi takaisin sijoituspaikkaan laitoksilla on käytössään monia eri keinoja. Kaikki vastaajat valitsivat vaihtoehdot lapseen yhteyden pitäminen, lapsen läheisiin yhteydenpitäminen sekä lapsen aktiivinen etsiminen. Myös vaihtoehdot yhteydenpito lapsen kavereihin, lisäresurssit henkilöstössä sekä yhteistyö eri ammattilaisten kanssa saivat useampia vastauksia.

Lapseen vastaanottamisessa laitokseen hatkoilta palatessa oli useita yhtäläisyyksiä. Kaikki vastaajat (n=18) kertoivat, että lapsi otetaan vastaan positiivisesti ja hänen perustarpeistaan (lepo, ruoka, peseytyminen) huolehditaan. Kaikki vastaajat olivat täysin samaa mieltä väitteen ” Lapsen perustarpeista huolehditaan hatkalta paluun jälkeen” kanssa. Kaikki vastaajat myös kertoivat, että lapsen kanssa keskustellaan hatkan aikana tapahtuneista asioista ja siitä mitkä olivat syyt hatkaamiseen. Laitoksilla oli asian käsittelyn suhteen erilaisia toimintatapoja kuten esimerkiksi oma lomake tai ketjuanalyysi. Suurin osa myös kertoi, että lapsen tilanne ja hatkan aikaiset tapahtumat sekä siihen johdaneet asiat vaikuttavat siihen millaisia seuraamuksia lapselle hatkaamisesta tulee. Vastauksissa korostui erityisesti se, että rajoitustoimenpiteitä kuten esimerkiksi liikkumavapauden rajoitusta arvioidaan jokaisen lapsen kohdalla yksilökohtaisesti ja välttämättä seuraamuksia ei tule. Kaikki vastaajat olivat täysin samaa mieltä väitteen ”Hatkaamiseen liittyvät rajoitustoimenpiteet arvioidaan yksilökohtaisesti” kanssa. Useimmiten seuraamuksia tai rajoitustoimenpiteitä on vastausten perusteella tullut tilanteissa, joissa nuoren epäillänsä hatkaavan heti uudestaan tai sijaishuollon muulla tavoin vaarantuvan. Enemmistö 61,1 % (n=11) oli täysin samaa mieltä väitteen ”Lapsen tausta saattaa vaikuttaa siihen, miksi lapsi hatkaa” kanssa.

## 7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

### 7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada tietoa hatkaamisesta Satakunnassa sekä kerätä kyselytutkimuksen avulla tietoa satakuntalaisten lastensuojelulaitoksien kokemuksista ja näkemyksistä hatkaamiseen etenkin hatkoilta paluuseen liittyen. Vastausten lopullinen määrä jäi valitettavasti odotettua pienemmäksi ja esimerkiksi yhdeltäkään vaativan tason lastensuojelulaitokselta ei saatu vastausta. Tutkimus antoi kuitenkin tärkeää ja ajantasaista tietoa hatkaamisesta Satakunnassa. Hatkassa hankkeen raportissa esiin nostettuja nuorten toivomia käytäntöjä ja toimintatapoja hatkoilta palatessa noudatetaan satakuntalaisissa laitoksissa. Kaikki vastaajat kertoivat, miten lapsi otetaan lämpimästi vastaan, hänen perustarpeistaan huolehditaan sekä hatkaamista käsitellään nuoren kanssa yksilöllisesti.

Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin myös saamaan selville ovatko käytännöt yhteisiä ja miten yleistä hatkaaminen satakuntalaisissa lastensuojelulaitoksissa on. Jokaisella laitoksella oli omanlaisensa toimintatavat mutta yhtenäistä oli lapsen yksilöllinen kohtaaminen, yhteydenpito lapseen hatkojen aikana sekä hatkaamiseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden arvioiminen yksilökohtaisesti.

Koska vastauksia tuli alle puolet siitä mitä niitä olisi tullut, jos kaikki kyselyn saaneet olisivat vastanneet, koen, että tutkimuksen tuloksia ei voida pitää täysin luotettavana tietona Satakunnan hatkaamistilanteesta. Ajattelen, että esimerkiksi hatkojen määrä viimeisen puolen vuoden aikana voisi mahdollisesti olla reilusti isompikin, jos kaikki kyselyn vastaanottajat olisivat siihen vastanneet. Kyselyyn vastanneiden kokemuksista saatiin kuitenkin paljon tärkeää tietoa ja kokemuksia, joiden perusteella satakuntalaisissa lastensuojelulaitoksissa työskentelee lapsista aidosti välittäviä ammattilaisia, jotka jakavat huolen lapsesta ja tämän hyvinvoinnista, hänen ollessaan hatkoilla.

## 7.2 Pohdinta

Tietoni hatkaamisesta ja siitä, miten laaja ja toisaalta vaikeasti määriteltävä ilmiö hatkaaminen on lisääntynyt valtavasti tämän opinnäytetyö projektin aikana. Koen, että hatkaaminen on ongelma, joka koskettaa montaa eri tahoja mutta yhteiset käytännöt ja keskustelu hatkaamisen ehkäisemiseksi tuntuu puuttuvan. Pesäpuun Hatkassa-hankkeella onkin varmasti erittäin suuri merkitys siihen, miten hatkaisemista vähentäviä ja ehkäiseviä toimintamalleja tulevaisuudessa toivottavasti tullaan kehittämään niin valtakunnallisella kuin laitosten omassa päivittäisessäkin toiminnassa.

Lastensuojelulaki myös määrittää lapsen kohtelusta ja toisaalta myös rajoituksista. Nämä asiat saattavatkin joskus olla ristiriidassa keskenään. Etenkin lapsen palatessa hatkoilta ja joutuessa välittömästi rajoitustoimenpiteiden kohteeksi saattaa herätä kysymys, miten lapsen itsemääräämisoikeus tai oikeus hyviin ja lämpimiin ihmissuhteisiin toteutuu. Toisaalta rajoitustoimenpiteet saattavat olla hyvinkin perusteltuja lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Vähäinen vastaajamäärä saa toki pohtimaan mitä olisi voinut tehdä toisin, jotta vastauksia olisi saatu enemmän. Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämisyksikkö järjestää säännöllisesti satakuntalaisille lastensuojelulaitoksille yhteisiä tapaamisia. Kyselyyn olisi mahdollisesti voinut pyytää vastauksia yhdessä tällaisessa tapaamisessa, jolloin vastaukset olisi saanut heti. Sähköposti kun saattaa helposti hukkuu muiden joukkoon. Keskustelu hatkaamisesta on kuitenkin viimeisen vuoden aikana ollut paljonkin pinnalla, ihan valtakunnallisesti mediassakin Hatkassa-hankkeen myötä. Ajattelin, että aiheen ajankohtaisuudella sekä myös tärkeydellä olisi mielenkiintoa kyselyä kohtaan ollut enemmän.

Kehittämisyksikkö pystyy kuitenkin hyödyntämään tutkimuksen tuloksia laitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tutkimuksen tuloksia voisi esimerkiksi käydä läpi laitosten yhteisellä tapaamisella ja näin kokemuksia voisi tuoda esiin nekin laitokset, jotka eivät tähän kyselyyn vastanneet.

Hatkaamista voisi tutkia niin monesta eri näkökulmasta ja aiheesta, että tutkimusaiheen rajaaminen oli itselleni haastavaa. Tämän tutkimuksen jatkotutkimusaiheita voisi olla esimerkiksi lasten kokemusten kerääminen ja vertaaminen työntekijöiden kokemuksiin tai jonkinlaisen toimintamallin kehittäminen, miten hatkoja ja sen aikaisia tapahtumia voisi lapsen kanssa käsitellä. Myös työpajan järjestäminen satakuntalaisille laitoksille hatkaamiseen liittyen voisi olla hyvä jatkumo tälle tutkimukselle. Työpajaan voisi ottaa myös mukaan Sata-  
tanuoret ja tavoitteena voisi olla yhteisten toimintamallien kehittelyä hatkaamiseen liittyen.

## LÄHTEET

Fredriksson, J., Kauppi, A., Koskinen, M., Ranta, K. & Tuomisto, M. (2018). Kehitys, terapiasuhde ja terapiaan sitoutuminen. Teoksessa Fredriksson, J., Koskinen, M., Ranta, K. & Tuomisto, M. (toim.), Lasten ja nuorten kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat. (s. 132–133). Duodecim.

Haapala, M., Kaijanen, M., Minkkinen, M. & Westlund, O. (2023). Hatkassa Suomessa – kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollossa kadonneista lapsista. Pesäpuu. <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/03/HatkassaSuomessa-taittoversio-1.4-1.pdf>

Hermanson, E. & Kosola, S. (2023). Normaali ja riskialtis nuoruus nuorisolääkäreiden näkökulmasta. Teoksessa Turkka, H. & Saarholm, J. (toim.), Lasten ja nuorten rikokset – opas ennaltaehkäisyyn ja nuorten rikoskierteiden katkaisuun (s. 70-79). PS-Kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. (15. Uudistettu painos). Tammi

Kauppi, M., (2018). Lasten ja nuorten traumat ja traumaperäisten häiriöiden hoito. Teoksessa Fredriksson, J., Koskinen, M., Ranta, K. & Tuomisto, M. (toim.), Lasten ja nuorten kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat. (s. 377). Duodecim.

Lapsen oikeudet (n.d.) Lapsen oikeuksien sopimus. Haettu 28.8.2023 osoitteesta <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/#3-artikla>

Lastensuojelun keskusliitto. (n.d.) Lapsen oikeudet ovat aikuisen velvollisuuksia. Haettu 28.8.2023 osoitteesta <https://www.lskl.fi/lapsen-oikeudet/>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 muutoksineen. Haettu 20.7.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>.

Lehtonen, I. ja Telen, J. (2013). Hatkassa- selvitys nuorten luvattomista pois- saoloista ja sijaishuoltopaikkojen toimintakäytännöistä. Lastensuojelun Keskusliitto.

Malloch, M., & Burgess, C. (2011). Responding to Young Runaways: Problems of Risk and Responsibility. Youth Justice. Volume 11, Issue 1.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (n.d.). Nuoren aivojen kehitys. Haettu 12.12.2023 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/nuoren-aivojen-kehitys/>

Porin kaupunki. (n.d.). Maakunnalliset lastensuojelun valmennus ja kehittämispalvelut. Haettu 12.4.2023. <https://www.pori.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaali-ja-perhepalvelut/maakunnalliset-lastensuojelun-valmennus-ja-kehittamispalvelut/>

Räty, T. 2023. Lastensuojelulaki - Käytäntö ja soveltaminen. (5. Uudistettu painos). Edita. [https://shop-edita-fi.lillukka.samk.fi/digikirja/3782887#1\(20\)Yleiset\(20\)s\(e4\)\(e4\)nn\(f6\)kset](https://shop-edita-fi.lillukka.samk.fi/digikirja/3782887#1(20)Yleiset(20)s(e4)(e4)nn(f6)kset)

Saastamoinen, K. (2016). Lapsen suojele- Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Edita.

Saastamoinen, K. (2018). Lapsi sijaishuollossa-Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Edita

Santalahti, P., Petrelius, P. & Lindberg, P. (2015). Onnellisista lapsista terveiksi aikuisiksi-katsaus epidemiologiaan ja auttamiskeinoihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.



<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018082133834>.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2022). Sijaishuoltopaikasta (perhekoti tai lastensuojelulaitos) luvatta poissa olevaa lasta koskevat käytänteet, kun hänen ei epäillä olevan konkreettisessa vaarassa. Haettu 20.11.2023 osoitteesta [https://stm.fi/documents/1271139/1359574/Virka-aputau-lukko\\_FI.pdf/f5eb11ff-c5e0-3f6d-7b5b-3ed67d3adeb1/Virka-aputau-lukko\\_FI.pdf?t=1648191073479](https://stm.fi/documents/1271139/1359574/Virka-aputau-lukko_FI.pdf/f5eb11ff-c5e0-3f6d-7b5b-3ed67d3adeb1/Virka-aputau-lukko_FI.pdf?t=1648191073479)

Sosiaali- ja terveysministerio. (2022). Yhteinen toimintaohje selkeyttää vastuita lastensuojelun luvattomissa poissaoloissa. Haettu 21.11.2023 osoitteesta <https://stm.fi/-/yhteinen-toimintaohje-selkeyttaa-vastuita-lastensuojelun-luvattomissa-poissaoloissa>

Sumuvuori, S. (2019). Integroitu kirjallisuuskatsaus lapsen sijaishuoltopaikasta karkaamisen syy- ja riskitekijöihin kohdistuvasta kansainvälisestä tutkimustiedosta. (pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto). Trepo. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201910143840>

Heino, T., Lappalainen, E., Ranta, H. & Weckroth, N. (2021) Lastensuojelun 24/7 yksiköt – Palvelutuotannon moninaisuus ja haasteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

THL. (n.d.). Lastensuojelu ja kriisityö. Haettu 7.9.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelu-ja-kriisityo>

THL. (n.d.). Lastensuojelulaitokset. Haettu 28.8.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

THL. (n.d.). Sijaishuolto. Haettu 25.4.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L., & Närhi, P. (2017) Lastensuojelun terapeuttisen laitoskasvatuksen mallinnus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Vilka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. PS-Kustannus.  
<https://www.ellibslibrary.com/book/9789523701236>

Vilka, H. (2015). Tutki ja kehitä. 4., päivitetty painos. PS-Kustannus

Vilka, H. (2021). Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. PS-Kustannus

Vilka, H. (2007). Tutki ja mittaa. Tammi

## LIITE 1

Hei,

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Teen opinnäytetyönäni tutkimuksen Satakunnan lastensuojelulaitosten käytännöistä nuorten palatessa hatkoilta. Tutkimus suoritetaan määrällisenä tutkimuksena, jossa on myös piirteitä laadullisesta tutkimuksesta. Tutkimus on rajattu koskemaan huostaanotettuja ja kiireellisesti sijoitettuja lapsia.

Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa millaisia käytäntöjä ja näkökulmia satakuntalaisilla lastensuojelulaitoksilla on nuorten hatkaamiseen, hatkoilta paluuseen ja siihen liittyviin käytäntöihin. Kyselyn aineisto analysoidaan ja vastaukset hävitetään työn valmistumisen jälkeen. Vastaukset käsitellen luotamuksellisesti.

Opinnäytetyöni tilaajana on Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämisyksikkö. Saatuja tutkimustuloksia Satakunnan hyvinvointialueen lastensuojelun kehittämisyksikön on tarkoitus hyödyntää satakuntalaisten yhteisissä laitostapaamisissa sekä välittää lastensuojelun tietoisuuteen. Kehittämisyksikkö käyttää tutkimustuloksia myös järjestämässään koulutustilaisuuksissa. Tutkimuksen tuloksia tulen esittelemään kehittämisyksikön työntekijöille sekä mahdollisesti muille kehittämisyksikön yhteistyötahoille. Valmis opinnäytetyö lähetetään myös Pesäpuun Hatkassa-hankkeen työntekijöille. Pesäpuun Hatkassa-hankkeen (2022-2024) tarkoituksena on yhdessä eri tahojen ja toimijoiden kanssa löytää ja luoda sellaisia toimivia tapoja ja malleja, joilla voitaisiin vähentää nuorten hatkaamista, lisätä nuorten turvallisuutta mahdollisten hatkojen aikana ja varmistaa se, että palaaminen hatkoilta hoidettaisiin mahdollisimman hyvin.

Toivon, että jokaisesta yksiköstä vastataan kyselyyn kerran. Kyselyyn voi vastata yksi työntekijä tai useampi työntekijä yhdessä.

Jos teillä on kysyttävää opinnäytetyöhön tai kyselyyn liittyen, voitte ottaa minuun yhteyttä.

Kiitos osallistumisestanne!

Anna-Sofia Koho  
sosionomiopiskelija  
Satakunnan ammattikorkeakoulu  
[anna-sofia.koho@student.samk.fi](mailto:anna-sofia.koho@student.samk.fi)

## LIITE 2 (1)

Kyselylomake

Kysely satakuntalaisille lastensuojelulaitoksille

Onko lastensuojeluyksikkö?

- Perustason yksikkö
- Vaativan tason yksikkö
- Erityistason yksikkö

Yksikkönne mahdollinen erikoistuminen (voit valita myös useamman vaihtoehdon)

- Nuoret, alle 12-vuotiaat lapset
- Neuropsykiatriset ja/tai psykiatriset haasteet
- Päihdeongelmat
- Muu (avoin vastaus)

Kuinka monta kertaa teiltä on hatkattu viimeisen puolen vuoden aikana?

- Ei kertaakaan
- 0–5
- 5–10
- 10–20

## LIITE 2 (2)

- Yli 20 kertaa

Hatkan keskimääräinen pituus?

- Alle vuorokausi
- 1–2 vuorokautta
- 2–4 vuorokautta
- Yli 4 vuorokautta

Onko teillä viimeisen vuoden aikana ollut pitkään kestäneitä hatkoja (kesto yli 2 viikkoa)

- Kyllä
- Ei

Yleisimmät syyt hatkaamiselle (valitse yksi tai useampi)

- Halu tavata ystäviä tai perhettä
- Halu päästä kumppanin luo
- Halu saada päihteitä
- Mieliala
- Vapauden kaipuu
- Ristiriidat henkilökunnan kanssa

## LIITE 2 (3)

- Ristiriidat muiden lasten kanssa
- Vaikeudet koulussa
- Ei halua asua laitoksessa
- Muu (avoin vastaus)

Keskustellaanko lasten kanssa ennaltaehkäisevästi hatkaamiseen liittyvistä riskeistä?

- Ei
- Kyllä, omaohjaajan kanssa
- Kyllä, yhteisesti esimerkiksi viikkopalaverissa
- Muu (avoin vastaus)

Millaisia toimenpiteitä teillä on lapsen saamiseksi takaisin sijoituspaikkaan?  
(valitse yksi tai useampi)

- Lapsen yhteyden pitäminen puhelimen välityksellä
- Yhteydenpito lapsen vanhempiin/muihin läheisiin
- Yhteydenpito lapsen kavereihin
- Lisäresurssit henkilöstössä
- Lapsen aktiivinen etsiminen
- Yhteistyö eri ammattilaisten kanssa

## LIITE 2 (4)

- Muu, avoin vastaus

Onko käytössänne viranomaisen antama ohjeistus hatkaan lähteneen lapsen löytämiseksi?

- Kyllä
- Ei

Onko teillä käytössä laitoksen omaa ohjeistusta hatkaamiseen liittyen?

- Kyllä
- Ei

Kerro, miten lapsi otetaan teidän laitoksessanne vastaan, kun hän palaa hatkoilta?

Avoin vastaus

Kerro, miten lapsen kanssa käsitellään hatkaamista ja sen aikana tapahtuneita asioita?

Avoin vastaus

Millaisia seuraamuksia hatkaamisesta lapselle on yleisimmin seurannut? (valitse yksi tai useampi)

- Liikkumavapauden rajoitus
- Yhteydenpidon rajoittaminen
- Sijoituspaikan vaihtaminen

## LIITE 2 (5)

- Ei saa osallistua yhteiseen tekemiseen
- Kotilomien peruminen
- Muu (avoin vastaus)

Arvioikaa oman kokemuksenne perusteella seuraavia väittämiä

Hatkaaminen on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä

Henkilökunta on saanut koulutusta hatkaamiseen liittyen

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä



## LIITE 2 (6)

Hatkaamiseen liittyvää tutkimustietoa on saatavilla/käsitelty työpaikalla

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä

Hatkaamiseen liittyvät rajoitustoimenpiteet arvioidaan yksilökohtaisesti

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä

Työntekijät suhtautuvat hatkaavaan lapseen ymmärtäväisesti

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä

## LIITE 2 (7)

- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä

Lapsen perustarpeista huolehditaan hatkalta paluun jälkeen

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä

Lapsen tausta saattaa vaikuttaa siihen, miksi lapsi hatkaa

- Täysin samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Täysin eri mieltä



Satakunnan hyvinvointialua täyttää:

SHVA / 3645 / 13.07 / 2023

Lupapäätösnumero	Lupa myönnetty ajalle
107 / 2023	7.7.2023 - 31.1.2024

1.

Uusi tutkimus

Muutos vanhaan tutkimuslupaan. Mitä muutos koskee?

**2. Tutkimuksen nimi, mahdollinen lyhenne ja lyhyt kuvaus tutkimuksesta**

Satakuntalaisten lastensuojelulaitosten käytäntöjä ja näkökulmia nuorten hatkoilta paluuseen

Tarkoitukseni on tutkia millaisia käytäntöjä sekä näkökulmia satakuntalaisilla lastensuojelulaitoksilla on liittyen nuoren paluuseen hatkoilta eli kun huostaanotettu nuori lähtee omin luvin pois sijoitusyksiköstään tai ei palaa sinne sovittuna aikana. Kysely toteutetaan kaikille satakuntalaisille lastensuojelulaitoksille. Kyselyyn vastaavat siis sekä hyvinvointialueen yksiköt kuin myös yksityiset toimijat. Kyselyyn vastaavat laitosten työntekijät. Jokaisesta yksiköstä pyydetään yksi vastaus eli kyselyyn voi vastata joko yksi työntekijä tai useampi työntekijä yhdessä. Kyselyyn vastataan anonyymisti ja siinä ei käsitellä henkilötietoja. Tutkimusten tulosten perusteella pystytään luomaan ajankohtaista tilannekuvaa siitä, millaisia käytännöt lapsen hatkoilta paluun jälkeen ovat, onko niissä yhdenmukaisuutta ja miten niitä voitaisiin kehittää. Kysely antaa myös vastauksen siihen kysymykseen miten yleistä hatkaaminen satakuntalaisissa laitoksissa on ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Opinnäytetyö raportoidaan Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikön henkilökunnalle.

**3. Vastuullinen tutkija (Opinnäytetoissa vastuullinen tutkija on opinnäytetyön ohjaaja)**

(Nimi, toimipaikka, tehtävä, sähköposti, puhelinnumero)

Merja Aho-smäki, Satakunnan ammattikorkeakoulu, sosiaalialan lehtori, merja.ahosmaki@samk.fi, +358447103723

**Satakunnan hyvinvointialueen yhteyshenkilö**

(Nimi, tehtävä, sähköposti, puhelinnumero)

Kirsi Leppänen, sosiaaliohjaaja, kirsi.p.leppanen@sata.fi, 044 701 9747

**4. Opinnäytetyön tekijän nimi, oppiarvo/virka, toimipaikka, sähköpostiosoitte (täytetään vain opinnäytetoista)**

Anna-Sofia Koho, sosionomiopiskelija, Satakunnan ammattikorkeakoulu, anna-sofia.koho@student.samk.fi

✓ olen ollut yhteydessä yksikköön, jossa aion opinnäytetyön suorittaa. Yksikkö ja henkilöt:

Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö, Kirsi Leppänen

**5. Tutkimustyyppi**

✓ Opinnäytetyö (syventävät opinnot, pro gradu, väitöskirja jne.)

Tutkijalähtöinen tutkimus

Toimeksiantajalähtöinen tutkimus, toimeksiantaja:



✓ Ihminen tutkimuksen kohteena

lääketutkimus

laitetutkimus

muu lääketieteellinen tutkimus (kajoava)

✓ kysely- tai haastattelututkimus

muu tutkimus, jossa ihminen tutkimuksen kohteena

Asiakirja tai rekisteri tutkimuksen kohteena

Kudos tai ihmisperäinen näyte tutkimuksen kohteena

a. näytetutkimus

jossa rekisteröidyiltä pyydetään suostumukset. Kuvaile suostumuksenpyyntöprosessi

jolle haetaan Fimean lupa ja eettisen toimikunnan puoltava lausunto

jossa näytteenantajat ovat kuolleet; ja tutkimukselle haetaan eettisen toimikunnan puoltava lausunto

jossa ei missään vaiheessa käsitellä henkilötietoja

b. biopankkitutkimus

jossa tietoja tarvitaan biopankin näyte- ja tietorekisterin lisäksi Satakunnan hyvinvointialueen potilasrekisteristä

jossa kaikki tutkimusmateriaali saadaan biopankin näyte- ja tietorekisteristä (mutta tutkimuksen toteutukseen tarvitaan Satakunnan hyvinvointialueen tiloja/laitteita)

Laatuhanke tai muu kehittämishanke / muu selvitys

Muu tieteellinen tutkimus

**6. Rekisterinpitäjä**

(Huom. Satakunnan hyvinvointialue ei pääsääntöisesti ole opinnäytetöiden rekisterinpitäjä)

Satakunnan hyvinvointialue (liitteeksi Tieteellisen tutkimuksen tietosuoja ja vaikutustenarviointi)

✓ Muu (liitteeksi Tieteellisen tutkimuksen tietosuoja ja vaikutustenarviointi tai muu vastaava seloste)



**7. Muut tutkimuksen / työn tekemiseen Satakunnan hyvinvointialueella osallistuvat henkilöt, joilla on pääsy käytettävään rekisteritietoon (kohtien 3-4 henkilöiden lisäksi) Nimi, oppiarvo/virka, toimipaikka, sähköpostiosoite**

**8. Kustannukset**

Tutkimukselle perustetaan uusi kustannuspaikka

Kustannukset katetaan jo olemassa olevalta kustannuspaikalta

- ✓ Ei tutkimuksesta aiheutuvia kustannuksia, jotka laskutettaisiin Satakunnan hyvinvointialueen kustannuspaikan kautta

**9. Lyhyt selvitys toimialueen / vastuualueen resurssien käytöstä (tarvittaessa liitteenä)**

Käytetään Satakunnan hyvinvointialueen tiloja tai laitteita. Mitä ja kenen kanssa asiasta on sovittu?

Tarvitaan tutkimukseen kuulumattoman henkilökunnan (esim. sihteerien) työpanosta.

Käytetään Satakunnan hyvinvointialueen muita resursseja.

Lisää selvitys kaikista valituista kohdista.

**10. Tutkimuksen/työn kesto. Mille ajalle tutkimuslupaa haetaan? (lupa myönnetään pääsääntöisesti enintään viideksi vuodeksi kerrallaan, paitsi rekisteritutkimuksissa enintään kymmeneksi vuodeksi)**

Tutkimuslupaa haetaan 31.12.2023 saakka

**11. Tarvittavien tietojen yksilöinti rekisteritutkimuksessa**

a. Poimitko tiedot itse potilas- tai asiakasrekisteristä vai tarvitsetko poimintapalvelua (ks. ohje)

- ✓ poimin itse

tarvitsen poimintapalvelua

b. Millä kriteereillä potilaat valitaan kohorttiin?

Toimenpiteistä ja diagnooseista numerot. Uusi toimenpideluokitus 1997 alkaen,

diagnoosit: ICD-8: 1977-1986, ICD-9: 1987-1995, ICD-10:1996 alkaen

c. Potilas- ja asiakasrekisteristä poimittavat tiedot sekä vuodet tai ajanjakso

Lastensuojelulaitosten sähköpostiosoitteet Satakunnan kehittämissyksikön kautta.



12. Onko tutkimus rekisteröity julkiseen tutkimusrekisteriin (ClinicalTrials.gov)?

Kyllä, NCTnumero \_\_\_\_\_

- ✓ Ei, miksi?      ✓ kyseessä ei ole interventiotutkimus  
muu syy, mikä

13. Lisätietoja

**Liitteet**

Hakemuksen liitteet:

- Kustannuserittely (valmis excel-pohja tai vapaamuotoinen)
- ✓ Tutkimussuunnitelma tai opinnäytetyön suunnitelma, **pakollinen liite**
  - Sisäiset ostopalvelusopimukset
- ✓ Tutkimus- ja/tai yhteistyösopimukset ja/tai muu rahoituspäätös
  - Eettisen toimikunnan lausunto/lausunnot
  - Fimean käsittelyilmoitus
  - Findatan lupa
  - Muu viranomainen, mikä
- ✓ Tieteellisen tutkimuksen tietosuoja ja vaikutustenarviointi tai muu vastaava seloste, **pakollinen liite tutkimushankkeissa**
  - Malli tutkittavan informoimiseksi laadittavasta tiedotteesta ja suostumuksesta
  - Ulkopuolinen hakija, CV

Laatuhankkeen, kehittämishankkeen tai muun selvityksen liite:

- Suunnitelma, **pakollinen liite**



Luvan hakijan allekirjoitus

Allekirjoituksellani sitoudun omasta ja tietoja käsittelevän ryhmän puolesta tietojen salassapitoon ja niiden käyttöön vain lupapäätöksen ehtojen mukaisesti. Mikäli teemme tutkimusta, sitoudumme myös siihen, että tutkimuksessa noudatetaan hyvää tutkimustapaa ja tieteellistä käytäntöä ja että tutkimuksen tulokset julkaistaan viivyttämättä riippumatta siitä, ovatko ne hakijalle tai tutkimuksen rahoittajalle toivottuja tai ei. Mahdolliset epäilyt hyvän tieteellisen käytännön loukkaamisesta käsitellään noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta "Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa" ([www.tenk.fi](http://www.tenk.fi)).

Lomake liitteineen toimitetaan sähköpostitse osoitteeseen [tutkimuslupa@sata.fi](mailto:tutkimuslupa@sata.fi)


Nimi Anna-Sofia Koho  
Asema/ virka sosionomiopiskelija  
Toimipaikka Satakunnan ammattikorkeakoulu  
Osoite Satakunnankatu 23, 28130 Pori  
Puh 044 2534198

Päiväys 22.9.2023

Allekirjoitus Anna-Sofia Koho

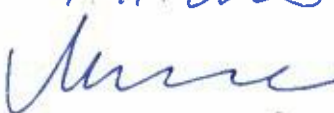
**Luovutettavia tietoja saa käyttää vain lupapäätöksen ehtojen mukaisesti.  
Tieteellistä tutkimusta koskevia ehtoja on soveltuvin osin noudatettava myös laatuhankeissa.**

**Puolto** Luvan myöntämistä puolletaan  
Luvan myöntämistä ei puolleta

Päiväys 7.11.2023  
Allekirjoitus   
Nimenselvennys Maija Levonen

**Päätös**

**LUPA TEHDÄ TUTKIMUSTA**

Lupa myönnetään ajalle 31.1.2024 *maakunta*  
~~ei myönnetä~~  
Päiväys 7.11.2023  
Allekirjoitus   
Nimenselvennys Maija Levonen  
p. 044-2534102



### Luvan edellytykset

Lupa tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjasta voidaan myöntää hakijalle tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai viranomaisen suunnittelu- tai selvitystyötä varten. Lupa voidaan myöntää, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty.

### Luvan ehdot

- Luvan nojalla saadut tiedot ovat salassa pidettäviä ja niitä saa käyttää vain lupahakemuksen liitteenä olevassa tutkimussuunnitelmassa määriteltyyn tutkimukseen.
- Tutkimuksen muut tiedot tulee saada laillisesti joko viranomaisluvalla tai tutkittavan suostumuksella.
- Saatuja tietoja ei saa luovuttaa, siirtää taikka myydä kolmannelle osapuolelle, eikä niitä voida liittää muihin kuin tätä tutkimusta varten suostumuksella tai viranomaisluvalla saatuihin tietoihin tai rekistereihin.
- Tutkimuksen aikana tutkimusrekisterin pitäjän on huolehdittava siitä, että tutkimuksessa muodostuvat yksittäisen henkilön identifiointiin mahdollistavat tutkimusaineistot säilytetään tutkimuksen aikana omina, potilasasiakirjoista / sosiaalihuollon asiakirjoista / muun asiakas-, palvelu- tai hallintotoiminnan asiakirjoista erillisinä aineistoinaan ja suojattuina asiattomalta pääsyytä tietoihin kaikissa käsittelyn vaiheissa sekä manuaalisten että atk-tiedostojen osalta siten, että vain luvassa mainituilla henkilöillä on oikeus käsitellä tietoja.
- Luvan nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja ei käytetä yksittäisiä tutkimushenkilöitä koskevassa päätöksenteossa.
- Tutkimuksen tulokset tulee julkistaa.
- Tietosuojasystistä tutkimuksen tulokset tulee julkaista siten, ettei niistä voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Tulosten raportoinnissa ja julkaisemisessa on noudatettava tieteen yleisiä eettisiä ohjeita.
- Tutkimusluvun saajan on toimitettava tutkimusluvun myöntäneelle viranomaiselle julkaisujen kopiot tai muu vastaava selvitys tutkimuksen etenemisestä tutkimuksen päättyessä.
- Tutkimuksen päätyttyä yksittäisen henkilön identifiointiin mahdollistava tutkimusaineisto tulee hävittää tai siirtää arkistoitavaksi tai sen tiedot tulee muuttaa sellaiseen muotoon, ettei tiedon kohde ole niistä tunnistettavissa, kun henkilötiedot eivät ole enää tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi tai sen tulosten asianmukaisuuden varmistamiseksi.
- Yksityisen tutkimusrekisterin osalta henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto voidaan arkistoida vain, jos se on tieteellisen tutkimuksen kannalta tai muusta syystä merkityksellinen ja kansallisarkisto on antanut siihen luvan. Aineisto tulee arkistoida korkeakoulun tai tutkimustyötä lakisääteisenä tehtävänä suorittavan laitoksen tai viranomaisen arkistoon kansallisarkiston määräysten mukaisesti. Kansallisarkisto voi antaa yhteisölle, säätiölle ja laitokselle luvan siirtää arkistoonsa omassa toiminnassaan syntyneitä henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineistoja, jotka ovat tieteellisesti tai muusta syystä merkittäviä.
- Lupa voidaan peruuttaa, jos lupapäätökseen sisältyviä ehtoja rikotaan, jolloin luvan saajan on palautettava tutkimusta varten saamansa tiedot.
- Tutkimuksen vastuullisen johtajan tulee antaa lupapäätös tiedoksi kaikille tutkimusryhmän jäsenille ja valvoa lupaehtojen noudattamista.
- Jos tutkimusta suorittavassa organisaatiossa tai rekisterinpitäjän osalta tapahtuu olennaisia muutoksia, niistä tulee ilmoittaa luvan myöntäjälle, joka harkitsee edellyttääkö muutos uutta lupaa.